

Sosiaalivakuutus

TEEMA: KANSAINVÄLINEN SOSIAALITURVA

Suomeen töiden ja tasaisen elämän perässä s. 10

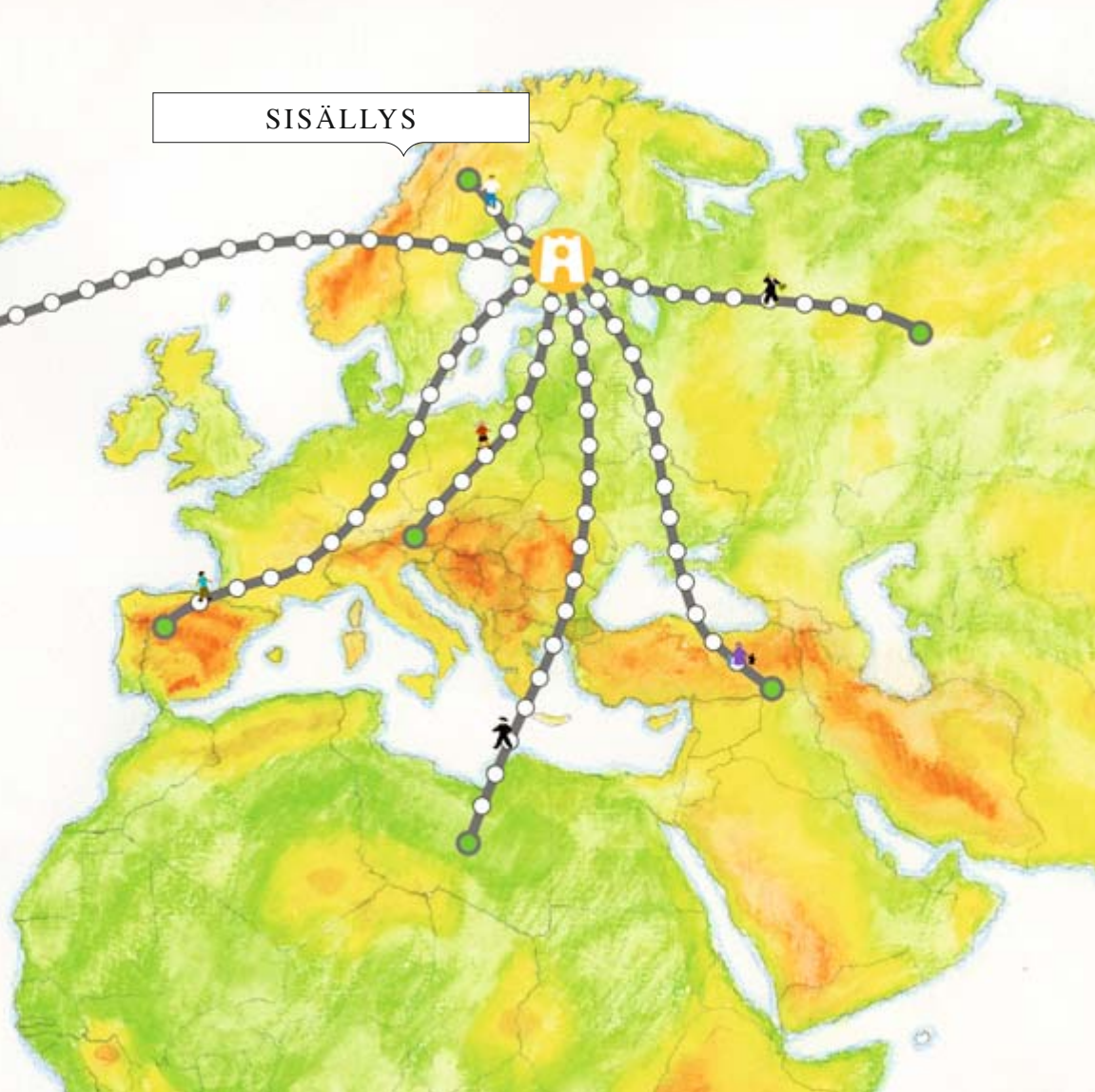
Lapsiperhe maailmalla s. 26

Tiina Ristikari:
Ay-liikkeissä
suhtaudutaan
ristiriitaisesti
maahan-
muuttoon s. 34

16

EU:ssa sosiaaliturvaa koordinoidaan siksi, että vapaata liikkumisoikeuttaan käyttävä ei putoaisi turvaverkkojen ulkopuolelle.

TEEMA

Kansainvälinen sosiaaliturva

10 TERVEISET PÄÄTTÄJÄLLE

Belgialainen Ingrid André ja virolainen Aila Böstrova ovat asuneet Suomessa jo pidemmän aikaa. Suomessa töissä käyvä Arvi Ehlvest matkustaa säännöllisesti kotiin, Viroon.

16 KANSAINVÄLISEN SOSIAALITURVAN PIKAKURSSI

Sosiaaliturvan maksajamaan määräytymiseen vaikuttaa moni seikka.

22 Tervetuloa töihin

Hallitus hyväksyy ennen kesää Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian.

25 NÄKÖKULMA

Palumuuttaja Tauno Latvalehto tienasi 1970-luvulla Ruotsissa.

26 NÄKÖKULMA

Lapsiperhe palasi Suomeen Liettuan ja Tanskan vuosien jälkeen.

27 VASTAUKSIA

Solmu IV -työryhmän ratkaisut.

28 POTILASDIREKTIIVI

Hoitoa jatkossa myös muista EU-maista.

33 PALVELU

Henkilökohtaiset Kela-neuvoja aloittavat.

KESKUSTELUA

9 KOLUMNI Essi Rentola

14 PÄÄTTÄJÄRAATI Vastaamassa Kelan valtuutetut

32 KOLUMNI Olli Kangas

JOKA NUMEROSSA

6 KUMPPANI Vakuutusutkija Kaisa Juuso, Försäkringskassan, Ruotsi

15 TILASTOILMIÖ Siru Keskinen: Työskentely Suomessa kiinnostaa virolaisia

34 VÄITÖS Tiina Ristikari

35 TUTKIJALTA Maahanmuuttajat toimeentulotuen varassa

37 JULKAISUT

39 TYÖSSÄ JA TULOSSA

40 SVENSKA SIDOR

43 JOSKUS ENNEN

Kela|Fpa^{fi}

Sosiaalivakuutus 2.2013. 51. vuosikerta. Sosiaali- ja terveysturvan asiantuntijalehti Kelan sidosryhmille. Vuonna 2013 ilmestyy neljä numeroa. Sosiaalivakuutus 3/2013 ilmestyy syyskuussa. Aineistot 15.8. mennessä sosiaalivakuutus@kela.fi. Facktidsskrift om social- och hälsostryddet för FPA:s intressentgrupper. Tidningen utkommer med fyra nummer år 2012 Julkaisija Kansaneläkelaitos, PL 450, 00101 Helsinki Puhelin 020 634 11 Sähköposti sosiaalivakuutus@kela.fi tai etunimi.sukunimi@kela.fi Verkossa www.kela.fi/sosiaalivakuutus Päätoimittaja Seija Kauppinen Toimituspäällikkö Minna Latvala Toimitus ja ulkoasu Alma 360 Tuottaja Tarja Västilä Toimitussihteeri Kati Särkelä Kuvatoimittaja Anne Vatén Kansi Teemu Kuusimurto Osoitelähde Kelan osoiterekisteri Osoitteenmuutokset ja tilaukset sosiaalivakuutus@kela.fi tai puh. 020 634 1459 Paino PunaMusta Oy, Joensuu ISSN 0584-1410 (painettu) ISSN 2242-9301 (verkkojulkaisu) Vapaasti lainattavissa, jos lähde mainitaan. Kirjoituksissa esiintyvät kannanotot eivät välttämättä vastaa Kelan kantaa.

Sosiaaliturva ei mahdu matkalaukkuun

Miten pääsee uuden kotimaan sosiaaliturvan piiriin?

Sosiaalilainsäädäntö on monimutkaista ja vaikeaselkoista. Vielä vaikeampaa on kansallisten lainsäädäntöjen yhteensovittaminen. Tällaisiin tilanteisiin joudutaan yhä useammin, kun vakuutetut muuttavat ulkomaille. Maasta toiseen muuttava ei suinkaan aina ole pakolainen tai turvapaikan hakija, vaan hän muuttaa työn tai opiskelun vuoksi tai perhesyistä.

Sosiaaliturvaa joudutaan pohtimaan yhtä lailla silloin, kun suomalainen muuttaa asumaan ulkomaille. Suomen sosiaaliturvaa ei voi pakata muuttokuormaan, vaan on hakeuduttava uuden kotimaan sosiaaliturvan piiriin, jos ulkomaille asuminen pitkittyy.

Pääperiaate on, että muuttaja ei jää sosiaaliturvaa vaille, mutta sosiaaliturvasta vastaa yksi maa kerrallaan. Sen, mikä maa kulloinkin on maksajana, määräävät EU-maiden yhteiset pelisäännöt, maiden väliset sosiaaliturvasopimukset ja maiden kansallinen lainsäädäntö.

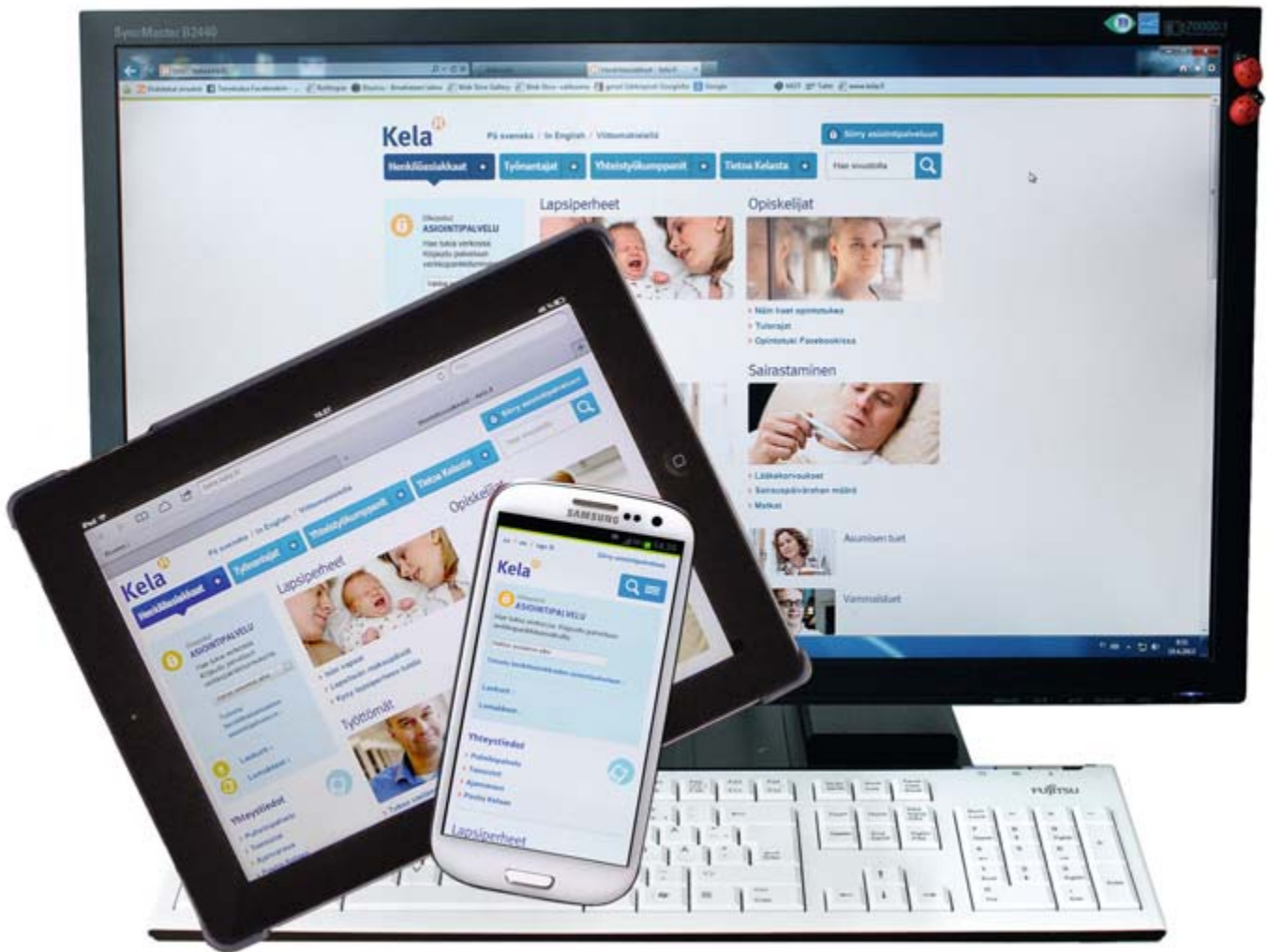
Suomessa sosiaaliturvajärjestelmä perustuu vakinaiseen asumiseen, monessa muussa maassa sosiaaliturvan pohjana on työskentely. Ulkomaalaisen Suomessa työskentelevän tilannetta joudutaan pohtimaan monelta kantilta: kauanko työsuhde kestää, paljonko ansioita kertyy ja mikä on perhetilanne. Yhä useampi tulee Suomeen työskentelemään lyhyeksi aikaa, palaa kotimaahansa ja hakeutuu jonkin ajan kuluttua taas töihin Suomeen. Lainsäädäntöä pyritään parhaillaan selkeyttämään tällaisten tilanteiden helpottamiseksi.

Erityisen mutkikasta on eläkeasioiden selvittäminen, kun eläkkeenhakija on työskennellyt ulkomaille. Vaikka olisikin maksanut työssä ollessaan eläkemaksuja työskentelymaahansa, ei ole itseltään selvää, että saa sieltä eläkettä Suomeen. Päätöstä joutuu myönteisessäkin tapauksessa odottelemaan normaalia eläkepääöstä pitempään, kun hakemus kiertää pitkän matkan ja eri maiden eläkkeitä yhteensovitetään.

Yleisen käsityksen mukaan suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat koventuneet. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan suomalaisten asenteet ovat kuitenkin Euroopan keskitasoa, samalla tasolla kuin esimerkiksi hollantilaisten asenteet. **Olli Kangas** toteaa kolumnissaan, että suomalaiset suhtautuvat maahanmuuttoon hyväksyvästi ja maahanmuuttajat ovat elämäänsä Suomessa tyytyväisempiä kuin Euroopassa keskimäärin. Hyvä näin, koska yhä useampi suomalainenkin päätyy asumaan ulkomaille, joko pysyvästi tai tilapäisesti. Tuskin voimme odottaa suurempaa vieraanvaraisuutta kuin itse muille osoittamme. ■

Yhä useampi tulee Suomeen työskentelemään lyhyeksi aikaa.

Seija Kauppinen
päätoimittaja

Kela.fi mukautuu kännykkään ja tablettiin

Kela uudisti huhtikuussa internetsivunsa. Asiakkaille uuden sivuston näkyvin muutos on mukautuminen eri päätelaitteille.

Mukautuvan suunnitellun ansiosta sivuston leveys ja eri elementtien järjestys muuttuvat automaattisesti käyttäjän päätelaitteen ruudun koon mukaan. Esimerkiksi kun sivusto avataan älypuhelimella, näytetään sivuston eri elementit allekkain, kun taas pöytäkoneen leveällä näytöllä elementtejä on enemmän rinnakkain. Kela.fi on ensimmäisiä julkishallinnon verkkopalveluja, joissa on mukautuva käyttöliittymä.

”Nettisivujen mobiilikäyttö on kovassa kasvussa. Vastaamme palvelulla kasvavaan kysyntään”, kertoo verkkoviestinnän kehittämisspäälikkö **Marika Leed**.

Kela.fi tehtiin ketterällä ohjelmistokehitysmenetelmällä, scrumilla, avoimen lähde-

koodin Liferay-alustalle. Kaikkineen projekti kesti vuoden. Kelalla ei ollut aiempaa kokemusta scrumista, joten kela.fi-uudistuksessa opeteltiin myös uusia työtapoja.

”Teetimme keväällä 2012 uusien sivujen prototyypin ja tyylioppaan. Projekti kesti kolme kuukautta, ja se tehtiin scrumilla. Tämä oli hyödyllistä harjoitusta varsinaista kela.fi-uudistusprojektia varten”, Marika Leed kertoo.

Varsinainen uudistusprojekti kesti syksystä 2012 kevääseen 2013. Liferayn kehittäminen Kelan tarpeita vastaavaksi kilpailutettiin viime kesänä. Syksyllä aloitettiin varsinainen ohjelmistokehitys. Syksyllä myös sisällöt siirrettiin vanhasta palvelusta uuteen.

”Kela.fi:ssä on sisältöä noin 7 000 sivua kaikki kieliversiot mukaan lukien. Sisällön-

siirto saatiin tehtyä automaattikonversiolla, mikä nopeutti sisällöntuottajien työtä”, Marika Leed toteaa.

Kela julkaisi uusien sivujensa beta- eli kokeiluversion maaliskuussa. Asiakkaat antoivat kokeiluversiona runsaasti palautetta, jonka avulla palvelua on kehitetty edelleen.

Sivuston toiminnallisuuden ja sisällön kehitystyö jatkuu julkaisun jälkeen. Seuraavaksi siirretään ekstranetit uudelle alustalle kesään mennessä. Tämä parantaa etenkin Kelan yhteistyökumppanien palvelua. ■

Salla Suneli

Uudistuksen vuoksi kela.fi:n osoitteet muuttuivat. Uudelleenohjaukset vanhoilta sivuilta uusille toimivat. Muiden organisaatioiden sivuilta Kelan sivuille johtavat linkit tulee kuitenkin päivittää.

ASIAKASPALVELU

Ohituskaista asiakaspäätteelle

KELAN MYYRMÄEN TOIMISTOSSA Ville Huhtinen neuvoo asiakkaita verkkoasioinnissa. Huhtinen on yksi Kelan 41:stä verkkoasioinnin opastajasta. Heidän tehtävään on yhdessä asiakkaan kanssa hoitaa asiat kuntoon verkossa.

”Asiakkailta on erityisesti tullut kiitosta mahdollisuudesta lähettää liitteet verkossa”, Huhtinen kertoo.

”Toimistoon tullessa asiakkaalla pitää olla mukana verkkopankkitunnukset. Näin saamme yhdessä hoidettua asian kerralla kuntoon asiakaspäätteellä”, Huhtinen muistuttaa.

Kelan toimistoissa verkkoasiointi on auttanut purkamaan ruuhkia. Verkossa hakemukset ja liitteet menevät suoraan käsitteilyyn, kun taas paperilla toimitettuna ne kulkevat ensin sisäisellä postilla skannaukseen ja indeksointiin. Verkkoasiointi on vähentänyt 10 % asiakaspalvelua tarvitsevien asiakkaiden määrää. Verkkoasiointi vapauttaakin aikaa vaatimaan asiakasneuvontaan ja ajanvarauspalveluun.

Verkossa voi hakea lähes kaikkia Kelan etuuksia sekä lähettää hakemuksiin tarvittavat liitteet. Liitteet voi skannata tai valokuvata esimerkiksi kännykkäkameralla sähköiseen muotoon. Jo neljännes Kelan etuuksista haetaan verkossa.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/asiointi

ASIAKASPALVELU

Nettiajanvaraus toimii koko maassa

MAALISKUUSTA LÄHTIEN Kelaan on voinut varata ajan netissä tai soittamalla. Tällä hetkellä toimistoon saa ajan muutaman viikon päähän, mutta puhelinneuvontaan pääsee jo parissa päivässä.

Puhelinajanvaraus on asiakkaalle vaivaton tapa saada asiat hoidettua kuntoon. Kun asiakas varaa ajan, Kelassa perehdyttään hänen asiaansa jo etukäteen. Palveluneuvoja soittaa asiakkaalle sovitun aikana. Soitto on asiakkaalle maksuton. Puhelimessa palveluneuvoja neuvoo asiakasta eri etuuksissa ja opastaa hakemuksen täyttämässä.

Maaliskuussa Kelassa asioi 1 400 asiakasta ajanvarauksella. Näistä 400 oli puhelinneuvontaa ja 1 000 toimistokäyntiä. Yleisimmin ajanvarauksella hoidettiin eläke- ja kuntoutusasioita.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/ajanvaraus

TÄNÄ KEVÄÄNÄ Kelan 66 toimistoon on hankittu asiakaspäätteet ja skannerit, joilla asiakkaat voi hakea etuuksia ja lähettää liitteitä. Verkkoasioinnin opas Ville Huhtinen auttaa tarvittaessa kädestä pitäen.

ETUUKSET

Tulkkien välitys keskittyy Turkuun

VAMMAISTEN HENKILÖIDEN tulkkien välitystoiminta keskitetään vuoden 2014 alusta Turkuun. Toimintaa hoitamaan tarvitaan noin 30 henkilöä.

Nyt tulkkaukspalvelua välittää kolmen yrityksen ryhmittymä, jonka palvelu hankittiin kilpailutuksella vuonna 2010. Jatkossa välitystoiminta hoidetaan Kelan Vammaisten tulkkaukspalvelukeskuksen yhteydessä.

Kela järjestää tulkkaukspalveluja kuulovammaisille, kuulonäkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vammansa vuoksi tulkkauksista muun muassa työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin ja harrastuksiin. Tulkkaukspalvelua käyttää noin 5 000 asiakasta.

Vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelu siirtyi kunnilta Kelan hoidettavaksi 1.9.2010.

Lue lisää ▶ www.kela.fi/tulkkauk

UUTTA

Turha roikkua linjalla

JOS KELAN PUELINPALVELUSSA on ruuhkaa, asiakkaan ei tarvitse jonottaa, vaan hän voi jättää Kelaan soittopyynnön. Uusi käytäntö on saanut asiakkailta kiitosta ja vähentänyt puheluiden määrää.

Kelan palveluneuvoja soittaa asiakkaalle takaisin mahdollisimman pian, usein jo puolen tunnin sisällä.

”Halusimme parantaa palvelua niin, että asiakkaan ei tarvitse odottaa vuoroaan puhelimesta”, kertoo Kelan Yhteyskeskuksen johtaja Pirjo Myyry.

Vuoden kiireisin kuukausi puhelinpalvelussa on tammikuu. Tänä vuonna tammikuussa puheluita tuli Kelaan vajaat 300 000.

”Asiakkaat ovat olleet palveluun hyvin tyytyväisiä. Nyt jo 20 % puhelinneuvonnasta hoidetaan takaisinsoittopalveluna”, Myyry kuvaa.

Palstalla Kelan yhteistyökumppanit kertovat työstään ja lähettävät terveisiä Kelaan.

Vakuutustutkija Kaisa Juuso on rajankävijä, kuten 1 000–1 500 muutakin työntekijää Torniojokilaaksossa. Hän asuu perheineen Torniossa, mutta työskentelee Haaparannalla.

EU-asetusta luetaan kuin Raamattua

Vakuutustutkija Kaisa Juuso, Försäkringskassan, Ruotsi

”MEITÄ ON HAAPARANNALLA kuusi asiantuntijaa käsittelemässä EU-perhe-etuuksia. Pääkonttorimme on Visbyssä, ja etuuksia käsitellään myös Malmössä ja Göteborgin lähellä Sunnessa.

Harkitsemme tapauskohtaisesti, missä maassa rajankävijä kuuluu sosiaalivakuutusta ja kummalle maalle etuuksien kustantaminen kuuluu. Näissä kansainvälisissä ratkaisuisissa noudatetaan ensisijaisesti EU:n asetuksia, joita luemme kuin Raamattua. Koska EU:n lainsäädäntö ei kata kaikkia tilanteita, on tulkittava myös maiden kansallisia asetuksia, jotka ovat kummasakin maassa erilaiset.

Ensisijainen sääntö on, että henkilö kuuluu sen maan sosiaalivakuutuksen piiriin, jossa työskentelee. Mutkikkaaksi tulkin-

ta käy tapauksissa, joissa henkilö työskentelee molemmissa maissa. Silloin on selvítettävä, kummassa maassa hänen tulee olla vakuutettu. Jos perheen vanhemmista toinen on vakuutettu Ruotsissa ja toinen Suomessa, aletaan miettiä, kumpi maa maksaa perhe-etuudet. Kriteerinä voi olla lapsen asuinmaa tai se, ovatko molemmat vanhemmat työssä.

Koska ratkaisuprosessin aikana on tutkittava useita lakeja ja asetuksia, päätökset ymmärrettävästi venyvät. Käsitteilyyn voi mennä kolme, neljä, jopa viisikin kuukautta selvitystyön vaativuudesta riippuen.

Asioidessamme Suomen kanssa käytämme vielä postia ja paperilomakkeita. Sähköpostia ei ole mahdollista käyttää, koska

meillä Ruotsissa ei ole salattua sähköpostiyhteyttä, kuten Suomen Kelalla. Meillä haaparantalaisilla on erinomainen yhteishenkilö Oulun Kelassa, **Aki Karppinen**.

Yhteistyö Suomen kanssa sujuu loistavasti. Ruotsalaiset arvostavat todella korkealle ruotsinkielistä palvelua, jota he Suomen kelaisten kanssa asioidessaan saavat.

Yhteistyö paranisi ja nopeutuisi entisestään, jos siirtyisimme digitaaliseen tiedonsiirtoon. Isoksi avuksi olisi myös yhteinen rajaneuvontapiste, jollainen on Tanskan ja Ruotsin välisessä työssäkäynnissä. Samassa pisteessä rajankävijöitä palvelee sosiaalivakuuttajan, työvoimatoimiston ja veroviraston henkilöstö.” ■

Marita Kokko

JOS ÄITIYSAVUSTUKSEN määrää ei koroteta, äitiyspakkauksen valikoima on pienennettävä tai laatuvaatimuksista tingittävä. Tuotteiden valmistus- ja kuljetuskustannukset ovat nousseet merkittävästi reilussa 10 vuodessa.

ETUUDET

Äitiysavustukseen esitetään korotusta

KELA ESITTÄÄ ÄITIYSAVUSTUKSEN korottamista 180 euroon vuonna 2014 ja avustuksen sitomista kansaneläkeindeksiin. Äitiysavustuksen määrä on jäänyt jälkeen muustakin kustannuskehityksestä.

Raskaana oleva äiti saa valita äitiysavustukseksi äitiyspakkauksen tai rahallisen kertakorvauksen, joka on nyt 140 euroa. Määrä on ollut sama maaliskuusta 2001. Äitiysavustuksen suuruuden vahvistaa valtioneuvosto.

”40 euron korotus vastaisi yleistä kustannuskehitystä. Lisäksi haluamme sitoa äitiysavustuksen määrän kansaneläkeindeksiin. Näin avustus kasvaa jatkossa elinkustannusten mukaan”, kertoo etuusjohtaja Anne Neimala.

Äitiysavustuksen korottaminen vaikuttaa myös äitiyspakkaukseen, sillä pakkauksen hankinta-arvo on sama kuin avustus. 40 euron korotus aiheuttaisi lisäkustannuksia arviolta 2,8 milj. euroa vuodessa, jos äitiysavustuksia myönnetään jatkossakin noin 60 000 vuodessa.

Lue lisää www.kela.fi/aitiyspakkaus

UUTUUS

Kelan vuosi 2012 vain verkossa

Kela on liittynyt siihen kasvavaan joukkoon julkisyhteisöjä, jotka julkaisevat toiminta-

kertomuksensa vain verkossa. Näin säästetään toimintakertomuksen verran paperia ja luonnonvaroja.

Kelan asiakkaat osaavat hyödyntää verkkopalvelujen nopeutta: asiointipalveluun kirjaututtiin viime vuonna 10 miljoonaa kertaa. Verkkosivuilla vierailtiin 19 miljoonaa kertaa.

Verkossa julkaistaan myös Kelan etuusesitteet ja suurin osa painettavista julkaisuista.

Toimintakertomuksen verkkojulkaisussa on pyritty helppokäyttöisyyteen: tekstiä on helppo suurentaa ja pienentää, ja julkaisu avautuu kaikilla päätelaitteilla.

Lue lisää www.kela.fi/flash/toimintakertomus-2012

TUTKIMUS

Salossa alkoi laaja tutkimus

SALOSSA ON KÄYNNISTYNYT Turun yliopiston ja Kelan tutkimusosaston yhteinen tutkimus *Muuttuva Salo* 2013–2023. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia vaikutuksia laajamittaisella rakennemuutoksella on yksilöiden ja alueen hyvinvointiin.

Salon on valittu tutkimuksen toteutuskunnaksi, koska työttömyys on siellä rajussa kasvussa ja kaupungin talous suurien haasteiden edessä. Tavoitteena on seurata yksilöiden hyvinvointiin, työttömyyteen, työllistymiseen, elinkeinorakenteeseen ja muuhun aluetalouteen liittyviä tekijöitä kymmenen vuoden ajan. Apuna seurannassa käytetään kyselyitä, tilastoja ja rekisterejä.

Ensimmäinen kysely on lähetetty neljälle eri ikäluokalle salolaisia siten, että nuorimmat vastaajat ovat 20–22-vuotiaita ja vanhimmat 50–52-vuotiaita. Hankkeesta vastaavat Kelan tutkijat Minna Ylikännö ja Sari Kehusmaa.

TULOSSA

Hallitus säästää tutkimuksesta

HALLITUKSEN KEHYSPÄÄTÖS esittää 30 miljoonan euron säästöä sosiaali- ja terveyssektorin tutkimukseen vuonna 2015. Päätös koskee Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta (THL), Työterveyslaitosta (TTL), Säteilyturvakeskusta (STUK) ja Kelan tutkimustoimintaa.

Vielä ei tiedetä, miten 30 miljoonaa euroa kohdistetaan eri laitoksille. Kelan osuudeksi on arvioitu 1–2 miljoonaa euroa, mikä on noin viidennes tutkimusosaston rahoituksesta. Kelan tutkimusosastolla työskentelee yli 60 henkilöä.

Kelan tutkimusjohtaja Olli Kangas arvioi päätöksen vaikutuksia ja perusteluja tutkimusosaston blogissa.

Lue lisää www.kela.fi/tutkimusblogi

TUTKIMUS

Sidosryhmät arvioivat Kelaa

MITEN SIDOSRYHMÄT ARVIOIVAT Kelaa yhteiskunnallisena toimijana? Miten Kela on onnistunut viestinnässä eri sidosryhmille? Sidosryhmien mielipiteitä selvitettiin kyselyllä, jonka tutkimusaineisto kerättiin nettikyselylomakkeella maaliskuuhuhtikuun vaihteessa. Vastauksia kertyi kaikkiaan 372.

Kyselyn vastaajista 71 % oli sitä mieltä, että Kelan kanssa on helppo tehdä yhteistyötä. 14 % oli täysin eri mieltä ja 15 % ei ole samaa eikä eri mieltä. Parhaat pisteet Kela sai kyselyssä ministeriöiden ja eläkevakuutusyhtiöiden edustajilta. Kriittisimpiä arvioita antoivat median, terveydenhuollon ja kolmannen sektorin toimijat.

Vastaajista 89 % kertoi saavansa riittävästi tietoa Kelasta ja sen toiminnasta. Sidosryhmien mieluisimpia tietolähteitä ovat kela.fi-sivut, suora kontakti Kelan asiantuntijaan, Kelan uutiskirjeet, Kelan tilasto- ja tutkimusjulkaisut sekä tiedotteet.

Infopankin verkkosivut uudistuvat

Suomeen muuttota suunnitteleville tai jo tänne muuttaneille suunnattu Infopankki uudistaa verkkosivunsa. Uusi visuaalinen ilme ja käyttöliittymä helpottavat käyttäjän liikkumista monikielisellä sivustolla.

Infopankki perustuu yhteistyöhön valtion ja kuntien välillä. Rahoittajayhteistyökumppaneita ovat Kelan lisäksi sisäasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö ja valtiovarainministeriö sekä jäsenkunnat, joita on nyt 13.

”Tavoitteena on, että Infopankista tulee valtakunnallisesti tunnettu palvelu, joka tavoittaa kaikki Suomeen muuttavat ja on kaikkien viranomaisten käytössä. Myödet jäsenkunnat ovat tervetulleita Infopankkiin”, toteaa Infopankin päätoimittaja Eija Kyllönen-Saarnio. ■

Helena Torkko

Lue lisää > <http://beta.infopankki.fi>

Infopankki on 15-kielinen verkkosivusto Suomeen muuttota suunnitteleville tai tänne jo muuttaneille. Sivustolle on koottu runsaasti tietoa elämästä ja asumisesta Suomessa sekä suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen palveluista.

Infopankin uuden verkkosivuston koikeiloversio on julkinen. Beta-versio täydentyy koko ajan uusilla kieliversioilla; jo nyt palvelusta löytyvät suomen-, englannin-, viron-, arabian- ja venäjänkieliset sisällöt lähes kokonaan. Uuden sivuston on tarkoitus korvata nykyinen infopankki.fi syksyllä 2013.

”Uutta palvelua on helpompi käyttää vaikka sisältöä on paljon, sillä käyttöliittymä on uudistettu kokonaan. Esimerkiksi käyttäjälle näytetään heti etusivulla suoraan linkit sisältöön. Uusi ilme helpottaa käyttäjän liikkumista sivustolla”, kertoo Infopankin tiedottaja Jaana Rytönen.

Kela on mukana yhteistyössä

Infopankkia ylläpitää Helsingin kaupunki. Kela on yksi Infopankin rahoittajis-

ta, ja palvelu sisältää runsaasti tietoa Suomen sosiaaliturvasta. Kela on aktiivisesti mukana Infopankin sisällöntuotannossa: Kelan asiantuntijat tarkistavat Kela-sisällöt ja tarvittaessa ehdottavat korjauksia.

Uudistuksen yhteydessä kaikki Infopankin sisällöt on kirjoitettu, tarkistettu viranomaisilla ja käännetty uudelleen. Monikielisen sivuston ylläpitoon on haettu uusia ratkaisuja; esimerkiksi Infopankin reilun tuhannen linkin ylläpito on nyt helpompaa.

”Kieliversiot ovat identtisiä, ja käyttäjä voi siirtyä yhdellä klikkauksella saman sivun eri kieliversioihin. Tämä on hyödyllinen ominaisuus erityisesti monikielistä neuvontaa tekeville”, Rytönen kertoo.

Yli 800 000 käyntiä vuodessa

Nykyisellä Infopankki.fi-sivustolla on yli 800 000 käyntiä vuodessa. Suosituimmat kielet ovat suomi, englanti, venäjä, viro ja arabia. Eniten katsotaan työhön ja yritysjyyteen, suomen kieleen, asumiseen ja lu-pa-asioihin liittyviä sisältöjä.

Infopankissa tietoa Suomesta ja sosiaaliturvasta 15 kielellä

- > suomi
- > ruotsi
- > englanti
- > viro
- > ranska
- > venäjä
- > somali
- > serbokroatia
- > turkki
- > espanja
- > albania
- > arabia
- > persia
- > kiina
- > kurdi

Kansainvälisyydestä tuli osa arkipäivää

Kansainvälisen sosiaaliturvan merkitys Kelassa on kasvanut kymmenen viime vuoden aikana. Uudet asiakasryhmät tuovat työhön uudenlaisia haasteita.

Kansainväliset asiat Kelassa liittyvät maiden välillä liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaoikeuksiin. Näitä oikeuksia säädellään EU-lainsäädännöllä, maiden välisillä sosiaaliturvasopimuksilla ja Suomen omalla lainsäädännöllä.

Vielä pari vuosikymmentä sitten kansainväliseen sosiaaliturvaan liittyvät tilanteet olivat melko vähäisiä. Ne koskivat lähinnä suomalaisia, jotka lähtivät tilapäisesti ulkomaille työkomennukselle tai opiskelemaan, tai henkilöitä, jotka muuttivat ulkomailta pysyvästi Suomeen. Tilanne muuttui kuitenkin vuonna 2004 EU:n laajennettua: Suomesta on tullut ensi kertaa maamme historian aikana työperäisiä maahanmuuttajia vastaanottava maa.

Lyhyeksi aikaa Suomeen työhön tulevien työntekijöiden määrä on lisääntynyt. Samalla on ilmenyt tarve selkeyttää lainsäädäntöämme, joka määrittää heidän oikeuttaan Kelan hoitamiin sosiaaliturvaetuuksiin. Tätä työtä Kela tekee sosiaali- ja terveysministeriön johdolla Solmu IV -työryhmässä.

KANSAINVÄLISESSÄ TYÖSSÄ korostuu yhteistyön merkitys sekä Kelan sisällä että muiden suomalaisten sosiaaliturvan toimijoiden ja ulkomaisten sosiaaliturvalaitosten kanssa. Ulkomaisia yhteistyökumppaneitamme ovat kaikki EU-maiden yli 15 000 sosiaaliturvalaitosta sekä tämän lisäksi sosiaaliturvasopimusmaiden laitokset ja jossain määrin myös muiden EU:n ulkopuolisten maiden sosiaaliturvalaitokset.

Aktiivisinta yhteydenpito on lähinaapureiden kanssa. Kelan etuuskäsittelijät ovat päivittäin yhteydessä Ruotsin ja Viron sosiaaliturvalaitosten käsittelijöihin. Tätä selittää ensinnäkin suomalaisten muuttoliike Ruotsiin 1960–1970-luvuilla: nyt Kelalla on hoidettavana huomattava määrä Ruotsin kanssa yhteisiä eläke-

asioita. Virosta taas käydään tällä hetkellä ahkerasti töissä Suomen puolella, mikä lisää aktiivi-iässä olevien työntekijöiden ja heidän perheidensä sosiaaliturva-asioiden käsittelyä. Viron ja Suomen yhteisten eläkeasioiden kasvu ajoittuu tulevaisuuteen.

Kela tekee yhdessä Suomen muiden sosiaaliturvan toimijoiden kanssa työtä tiedonvaihdon parantamiseksi maiden välillä. Tästä esimerkkinä ovat yhteistyö Viron kanssa päällekkäisten etuuskäsien estämiseksi ja Pohjoismaiden kanssa tehtävä työ sosiaaliturvaan liittyvien rajaesteiden poistamiseksi. Kela on ollut keskeisesti mukana myös kehittämässä sähköistä tiedonvaihtoa EU-maiden sosiaaliturvalaitosten kanssa.

Lyhyeksi aikaa Suomeen työhön tulevien työntekijöiden määrä lisääntyy.

KANSAINVÄLISEN SOSIAALITURVAN asiakas- ja kaskunta on nykyisin Kelassa hyvin kirjava: suomalaiset eläkkeensaajat muuttavat Espanjan aurinkoon, asiantuntijat lähtevät työkomennukselle ulkomaille tai ulkomailta tulee henkilöitä Suomeen töihin joko yksin tai perheen kanssa lyhyeksi tai pidemmäksi ajaksi.

Kansainväliset tilanteet vaativat Kelan asiakaspalvelulta monipuolista osaamista ja kielitaitoa. Asiakkaalle on osattava selittää mahdollisimman selkeästi, mitä ulkomaille tai Suomeen muutto merkitsee sosiaaliturvan kannalta. Myös kansainvälisten etuusratkaisujen tekeminen on haastavaa työtä, jota Kela on keskittänyt erikoisosaajille. Palvelua tehostaa entisestään Kelan kansainvälisen keskuksen perustaminen 1.1.2014 alkaen. ■

Essi Rentola

Kirjoittaja on Kelan kansainvälisten asioiden suunnittelupäällikkö. Tutustu ▶ www.kela.fi/kansainvaliset-asiat-yhteystiedot

Antelias ja vaatelias Suomi

Maahanmuuttajan mielestä suomalainen yhteiskunta toimii ja Suomen sosiaaliturva on kattava. Tänne ei ole kuitenkaan helppo jäädä.

TEKSTI Laura Kosonen KUVAT Karoliina Paatos, Teemu Kuusimurto

Starttiraha auttoi belgialaisen, yrittäjänä toimivan tanssija ja pilatesohjaaja Ingrid André'n alkuun Suomessa.

Parempi palkkaus toi virolaisen huoltomies Arvi Ehlvestin Suomeen.

Päästäkseen sisään suomalaisen systeemiin tarvitsee sinnikkyyttä. Kai sitä voi sisuksikin kutsua”, sanoo belgialainen tanssija ja pilatesohjaaja **Ingrid André**, 35. André on viime vuosina rakentanut pala palalta elämänsä Suomeen. Alku ei ollut helppo.

Keväällä 2006 André asui Ruotsissa ja huomasi yllätykseksensä olevansa raskaana. Samaan aikaan hänen suomalainen elämäkumppaninsa sairastui vakavasti ja joutui hakeutumaan sairaalahoitoon Suomeen. Puolison kotimaa oli molemmille vieras, sillä tanssijapari oli jo vuosikautia asunut eri puolilla Eurooppaa töiden perässä.

André otti selvää suomalaisesta sosiaaliturvasta ja sai kuulla olevansa oikeutettu vanhempainetuksiin Suomessa, jos hän muuttaisi maahan hyvissä ajoin ennen lapsen laskettua aikaa. Syksyn kynnyksellä André lensi Helsinkiin, josta tunsikin etukäteen

vain kumppaninsa vanhemmat. He auttoivat asunnon etsimisessä.

Parempaa palvelua englanniksi kuin ruotsiksi

”En olisi tullut, jos äitiysloma-asiat eivät olisi järjestyneet. EU-kansalaisena moni asia muutossa oli minulle helpompaa kuin unionin ulkopuolelta tuleville”, André huomauttaa.

Ennen lapsen syntymää hänellä oli muutama kuukausi aikaa järjestää käytännön asiat Suomessa. Siihen tarvittiin tukku puheluita ja jonottamista monissa virastoissa.

”Minulla ei ollut tietoa siitä, missä järjestyksessä pitäisi mennä esimerkiksi maistraattiin, ulkomaalaispoliisille tai Kelaan.”

André kuvailee, kuinka hän yksinkertaisesti käveli sisään eri toimistoihin ja kysyi apua. Yllätykseksensä hän sai helpommin palvelua englanniksi kuin taitamal-

laan ruotsin kielellä. Asiointi onnistui paremmin paikan päällä kuin puhelimitse.

”Oikeastaan en turhautunut paperisodasta, sillä totta kai maahan muuttamiseen liittyy virallisia asioita, jotka täytyy vain hoitaa. Olen asunut niin monessa maassa, että asioiden selvittäminen oli tuttua puuhaa”, André sanoo.

Byrokratiaa enemmän André ihmetteli

Asiointi onnistui parhaiten paikan päällä.

täkäläistä terveydenhuoltojärjestelmää, joka tuli esikoistaan odottavalle naiselle tuetuksi synnytykseen valmistautuessa. Lisäksi hän järjesteli sairaalassa olevan puolisonsa asioita. Olo oli turvaton, sillä terveyskeskuksessa vastassa oli joka kerralla eri

ihminen. Kotimaassaan Belgiassa André oli tottunut siihen, että omalääkäri tunsivat hänet jo vuosien takaa.

”Pikkuhiljaa ymmärsin, että systeemi toimii, vaikka se on erilainen ja monimutkaisempi kuin mihin olin tottunut”, hän toteaa.

Free lancer ei mahdu lokeroon

Liv-tytär syntyi marraskuun pimeään vuonna 2006. Tyttären vauva-aikana löytyivät ensimmäiset ystävät Suomesta. Kaikkiaan André hoiti lastaan kotona vajaat kaksi vuotta.

Kun töihin palaaminen tuli ajankohtaiseksi, freelancetanssija ja pilatesohjaaja tajusi, ettei hän sopinut mihinkään lokeroon suomalaisessa työttömyysturvajärjestelmässä. Työ- ja elinkeinotoimistossa ei osattu tarjota vaihtoehtoja.

”Kuulin tuttaviltani, että voisin työskennellä toiminimen kautta. Kun lapsi aloitti päiväkodin 2-vuotiaana, aloin pikkuhiljaa rakentaa verkostoja pilatesunteja varten”, André muistelee.

Starttiraha auttoi alkuun, mutta vei vuo-

Virolaissyntyinen Aila Böstrova pitää suomalaista sosiaalijärjestelmää kattavana.

sia ennen kuin toimeentulo vakiintui. Nykyisin André on perheensä ainoa elättäjä, ja hän kertoo tulevansa toimeen, mutta säästöistä on turha haaveilla. Yrittäjyys Suomes-

sa on vaatinut sinnikästä aktiivisuutta. On pitänyt jaksaa tavata uusia ihmisiä, pyytää apua ja markkinoida itseään.

Suomi on kompromissi

Nyt Ingrid André kokee, ettei hän ole enää tyhjän päällä. Työ ja sosiaaliset suhteet ovat verkko, jonka varassa hän uskaltaa elää. Pilatestuntien rinnalle on löytynyt taideprojekteja, jotka tuntuvat tärkeiltä, vaikkei niitä maksetakaan palkkaa.

Vuosien ajan Suomi tuntui Andrésta väärältä, raskaalta ja ummehtuneelta paikalta, mutta viime aikoina mieli on muuttunut. Liv-tytär aloittaa ensi syksynä koulun. Suomeen jääminen on kompromissi, johon André on tyytyväinen.

”Lapseni on suomalainen, ja hänen isänsä ja isovanhempansa asuvat täällä. Arvostan suomalaista koulutusta ja turvallista elinympäristöä. Itse kaipaaisin ympärilläni enemmän suurkaupungin hälinää ja ihmisiä kaikkialta maailmasta, mutta onneksi voin käydä välillä hengittämässä muualla Euroopassa ja palata sitten tänne”, André sanoo.

Työ Suomessa, sydän Virossa

Virolainen Arvi Ehlvest kuuluu siihen suureen joukkoon Suomen virolaisia, joilla on työ Suomessa, mutta koti ja sydän Virossa. Ehlvest tiivistää Suomessa asumisen syyn rahaa tarkoittavaan kädenliikkeeseen.

”Minulla on Virossa kolme aikuistuvaa lasta, kaksi taloa ja metsää. Kyllä koti on siellä”, Ehlvest toteaa.

Hän työskentelee huoltomiehenä helsinkiläisessä Kiinteistöpalvelu Norpassa. Puo-

In to Finland -palvelupiste tuplasi kävijämääränsä

Miten saa verokortin? Mihin tarvitaan Kelakorttia?

Näihin peruskysymyksiin vastataan päivittäin Kelan ja Verohallinnon yhteisessä In To Finland -palvelupisteessä Helsingin keskustassa. Ideana on, että Suomeen töihin muuttavien palvelupisteessä mahdollisimman moni asia hoituisi yhdellä käynnillä ja samalta luukulta.

”Kun kerromme asiakkaalle kerralla kattavasti, miten sosiaaliturva, verotus ja muut asiat toimivat, säästyä jatkossa aikaa kailta osapuolilta”, sanoo tiimipäällikkö

Olga-Maria Tarsalainen In To Finland -palvelupisteestä.

Suomeen töihin tulevien ulkomaalaisten määrä kasvaa. Samalla lisääntyy myös neuvontapalvelujen kysyntä. Viime vuonna In To Finland -piste lähes tuplasi asiakaskäyntiensä määrän edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2012 asiakaskäyntejä kertyi kaikkiaan 8 760.

Palvelupisteestä saa apua menemällä paikalle. Yleensä asiakkaan kanssa keskustellaan 1–2 tuntia. Sähköpostitse annetaan neuvontaa yleisissä asioissa, mutta ei henkilökohtaisten hakemusten täyttämässä.

Eniten asiakkaita tulee Virossa ja muista Suomen naapurimaista. Lähes kaikilla on työpaikka valmiina odottamassa.

Tarsalainen kertoo, että useimmat asiakkaat pitävät Suomen sosiaaliturvajärjestelmää kattavana ja hakuprosessia kohtuullisen helppona. In to Finland -pisteessä voi laittaa vireille Kelaa ja verotusta koskevat asiat. Palvelupisteessä Suomeen tilapäisesti muuttavat työntekijät voivat myös saada henkilötunnuksen.

”Kritiikkiä kuulee lähinnä hakemusten käsittelyajoista”, Tarsalainen sanoo.

Helsingin keskustan In to Finland -palvelupiste on ainoa laatuaan koko Suomessa. Monilla kaupungeilla on lisäksi omia ulkomaalaisille tarkoitettuja neuvontapalveluja. Esimerkiksi Tampereella maahanmuuttajien neuvonnassa palvelua saa 16 kielellä.

Böstrova hämmästelee Suomen lapsilisien tasoa.

liso on ollut Suomessa töissä siivoustyönjohtajana jo neljä vuotta. Ehlvest muutti perässä runsas vuosi sitten. Asettuminen oli helppoa, sillä vaimo toimi tulkkina virallisia asioita hoidettaessa. Pikkuhiljaa kielenkin on alkanut sujua.

Joka toinen viikonloppu Ehlvest matkustaa kotiin Rakvereen. Hän jäisi mielellään

Viroon, jos ansaitsisi siellä yhtä paljon kuin Suomessa.

Kela-korttia joutui odottamaan

Virolaissyntyinen siivousalan yrittäjä **Aila Böstrova** sen sijaan ei halua enää muuttaa pysyvästi kotimaahansa, vaikka muu suku asuukin siellä. Viisi vuotta Suomessa työskennellyt Böstrova kehuu suomalaista palvelukulttuuria.

”Viihdyn täällä, koska ihmiset ovat kaikissa julkisissa paikoissa ystävällisempiä ja iloisempia kuin Virossa.”

Nykyisin Böstrova palkkaa omaan Si-max-yritykseensä työntekijöitä Virosta.

Hän muistaa omakohtaisesti maahanmuuttoon liittyvät ongelmat.

”Sain Suomeen tullessa ensimmäiseltä työnantajaltani listan virastoista osoitteen ja ohjeet, missä järjestyksessä niissä kannattaa käydä. Nyt jaan samanlaista listaa omille työntekijöilleni”, Böstrova kertoo.

Hän ihmettelee hakemusten pitkiä käsittelyaikoja ja kertoo vantaalaisesta työntekijästään, joka joutui vastikään odottamaan Kela-korttiaan lähes vuoden. Kun Böstrova itse tuli Suomeen, maahanmuuttajapalveluissa ei vielä ollut ruuhkaa ja asiat hoituivat parissa viikossa.

Böstrova ja Ehlvest pitävät suomalaisesta sosiaaliturvajärjestelmästä kattavana ja hämmästelevät esimerkiksi lapsilisien tasoa. Virosta Böstrova ottaisi mallia terveydenhuollossa: lääkärille pääsee Virossa nopeammin, ja hänen mielestään palvelu on parempaa.

Suomi on virolaisille maahanmuuttajille yhtä aikaa tutun ja vieraan oloinen. Kulttuurierot arjessa ovat pieniä: on helppo tottua siihen, ettei bussi pysähdy ilman pysäkillä odottavan viittilöintiä tai että kerrostaloasuntojen ovissa ei ole kahvaa ulkopuolella. ■

SUURIMMAT KANSALAIUUSRYHMÄT SUOMESSA 2011

	Henkilömäärä	Osuus (%) ulkomaiden kansalaisista
Viro	34 006	18,6
Venäjä	29 585	16,2
Ruotsi	8 481	4,6
Somalia	7 421	4,1
Kiina	6 159	3,4

Lähde: Tilastokeskus

Miten ulkomailta Suomeen muuttavan henkilön palveluja pitäisi kehittää?

Vastaamassa neljä Kelan valtuutettua

Anne Kalmari
Keskusta

Turvapaikkaprosessin nopeuttaminen on tärkeää sekä asiakkaan että yhteiskunnan kannalta, koska kulut turvapaikan hakemisen ajalta ovat korkeammat kuin sen myöntämisen jälkeiset kulut.

Jukka Kopra
Kokoomus

On tärkeää koota kaikki tieto tai linkit tietoihin yhteen paikkaan. Esimerkiksi oma portaali, josta pääsisi kaikkiin viranomaispalveluihin. Näin ei kuluisi aikaa ja väivaa turhaan.

Laila Koskela
Perussuomalaiset

Mielestäni maahanmuuttajanaiset ja tyttölapsit ovat ryhmä, joka tarvitsee tukea ja opastusta. Ei ole kenenkään etu, että naiset jäävät unohduksiin kotiin. On tapauksia, että vielä kymmenen vuodenkaan jälkeen ei pärjää suomen kielellä.

Markku Mäntymaa
Kokoomus

Kelan asiakaspalautteiden mukaan Kelan palvelujen tasoon ollaan ylipäättään hyvin tyytyväisiä. Uskon, että palvelut ovat ulkomailta tuleville riittävät. Kelan työntekijöiden kielitaito voisi olla yksi kehityskohde. Kela voisi lähettää ”tervetulopostia”, jossa toiminnasta kerrotaan heti, kun uusi ihminen muuttaa maahan.

Työskentely Suomessa kiinnostaa virolaisia

Viro ohitti Ruotsin Suomeen muuttavien tilastoissa.

SIRU KESKINEN

Suunnittelija
Kelan aktuaari- ja
tilasto-osasto

KELASSA TEHTIIN viime vuonna 87 700 uutta vakuuttamisasiaa koskevaa ratkaisua. Näistä 41 000 koski Suomeen muuttoa eli niissä ratkaistiin, pääseekö hakija Kelan hoitaman sosiaaliturvan piiriin.

Ratkaisujen määrä on pysynyt viime vuosina melko samanlaisena, mutta tulijoiden tavallisin lähtömaa on vaihtunut. Nyt se on Viro eikä Ruotsi, joka vielä vuonna 2009 ratkaistuissa hakemuksissa oli useimmin se valtio, josta henkilö oli muuttamassa Suomeen.

Vuonna 2012 tehdyistä 41 000 ratkaisusta 9 300, eli melkein joka neljäs, koski Virosta tulevaa henkilöä. Määrä on kasvanut 80 % viiden viime vuoden aikana. Toiseksi yleisin lähtömaa oli Ruotsi (5 700 ratkaisua) ja kolmanneksi yleisin Venäjä (3 300 ratkaisua).

Näiden jälkeen tulivat Britannia, Saksa, Espanja, Puola, Yhdysvallat, Thaimaa ja Kiina. Samat maat nousevat kymmenen joukkoon lähes samassa järjestyksessä, kun tarkastellaan pelkkiä myöntöjä.

Pohjoismaista, etupäässä Ruotsista Suomeen muuttavien hakemuksia ratkaistiin noin kolmannes vähemmän kuin vuonna 2008. EU- tai Eta-maista tulevien hakemuksia ratkaistiin lähes neljännes enemmän kuin vuonna 2008. Tässä näkyy etenkin Viron vaikutus. Sosiaaliturvasopimusmaista tulevien hakemuksia on ratkaistu suurin piirtein saman verran viime vuosina. Sosiaaliturvasopimusmaihin kuuluvat Australia, Chile, Israel, Kanada, Sveitsi ja Yhdysvallat.

Perheenjäsenyys yleisin syy muuttoon

Vuoden 2012 lopussa 2 000:lla Virosta tulleella henkilöllä oli voimassa oleva vakuuttamispäätös Suomessa. Kaikista voimassa olleista vakuuttamispäätöksistä (6 000 henkilöä) Virosta tulleiden määrä muodosti kolmanneksen. Suomeen muuttojen

osalta voimassa olleista päätöksistä tilastoidaan vain määräaikaiset päätökset.

Suomeen muuton perusteissa on eroja sen mukaan, mistä valtiosta hakija on muuttamassa. Ruotsista, Britanniasta, Saksasta, Yhdysvalloista ja Espanjasta tulevat ovat usein paluumuuttajia. Virosta ja Puolasta tullaan tavallisesti työskentelyn perusteella. Virosta tulevilla rajan yli työskente-

ly muuton perusteena on moninkertaistunut parin viime vuoden aikana.

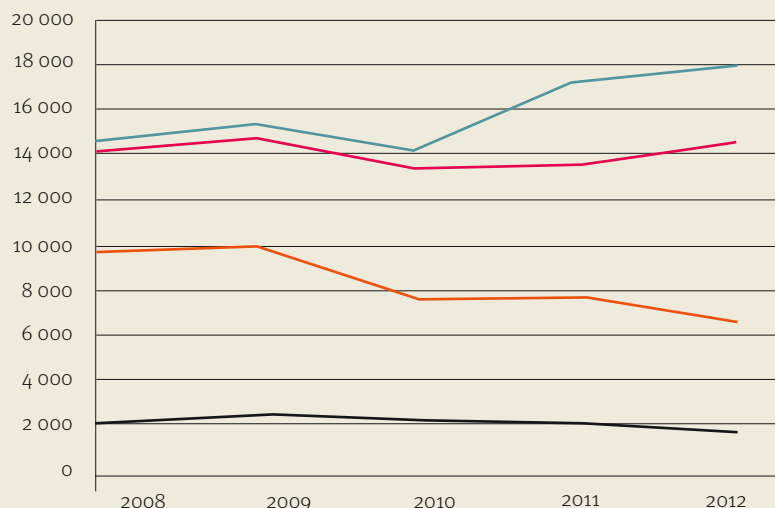
Yleisin Suomeen muuton peruste on kuitenkin perheenjäsenyys. Thaimaasta, Kiinasta, Venäjältä ja jonkin verran Yhdysvalloista tullaan usein perhesyistä. Lisääntyvässä määrin myös Virosta muutetaan Suomeen perheenjäsenyyden perusteella. ■

TOP 10: KELAN HOITAMAN SOSIAALITURVAN PIIRIIN HAKENEIDEN YLEISIMMÄT LÄHTÖMAAT JA UUSIEN VAKUUTTAMISASIA RATKAISUJEN MÄÄRÄ VUONNA 2012

Lähtömaa	Ratkaisut	% kaikista ratkaisuista
1. Viro	9 322	23
2. Ruotsi	5 658	14
3. Venäjä	3 309	8
4. Britannia	1 358	3
5. Saksa	1 182	3
6. Espanja	1 045	3
7. Puola	1 007	2
8. Yhdysvallat	902	2
9. Thaimaa	877	2
10. Kiina	792	2

VUOSINA 2008–2012 TEHDYT UUDET VAKUUTTAMISASIA RATKAISUT HAKIJAN LÄHTÖMAAN MUKAAN

■ Pohjoismaat
 ■ EU-/ETA-maat (pl. Pohjoismaat)
 ■ Sosiaaliturvasopimusmaat
 ■ Muut maat

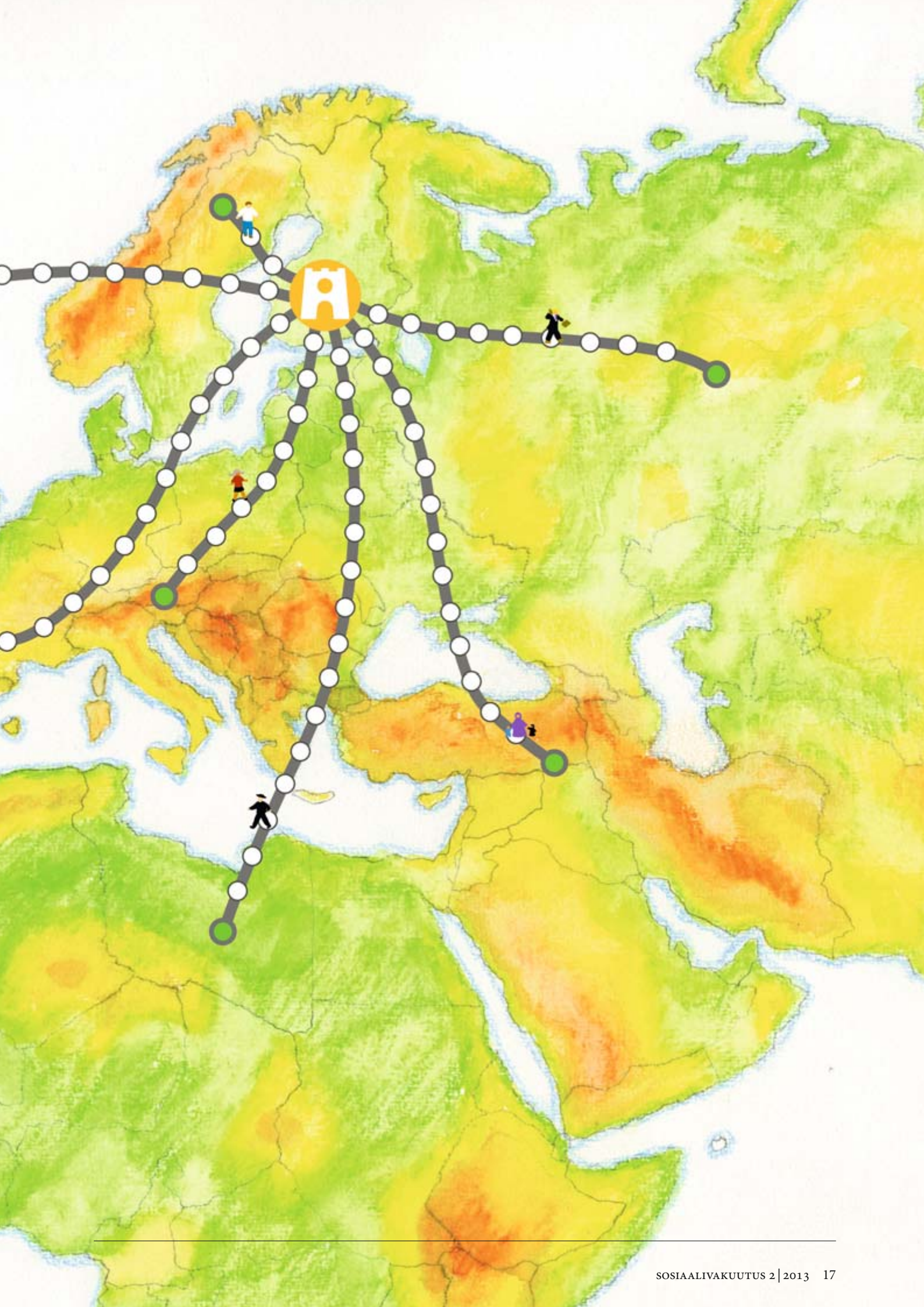

Kansainvälisen sosiaaliturvan pikakurssi

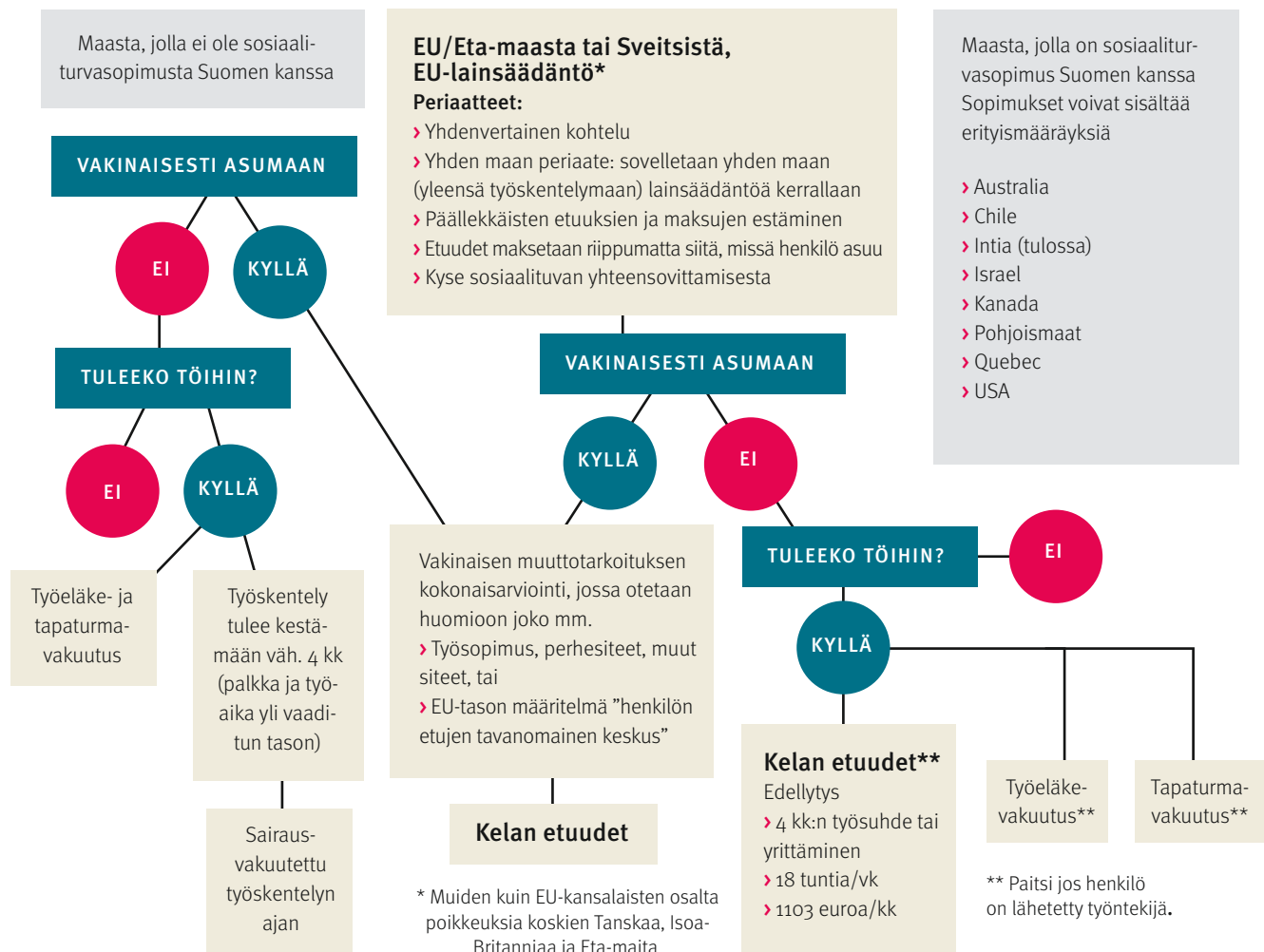
EU:n yhteisen sosiaaliturvan tavoite on kansalaisten yhdenvertainen kohtelu. Sosiaaliturvan maksajamaan määräävät EU-pelisäännöt, maiden väliset sosiaaliturvasopimukset sekä kansallinen lainsäädäntö.

TEKSTI Hanna Moilanen KUVITUS Anniina Rummukainen

Suomeen muutto

Helsingissä työskentelevä virolainen kampaaja saa lapsilisää Suomessa, vaikka hänen perheensä asuu vakituisesti Tallinnassa.

Ahvenanmaalla asuva suomalainen merimies kuuluu Kreikan sosiaaliturvan piiriin, koska hän työskentelee Kreikan lipun alla purjehtivassa laivassa.

Saksassa asuvista suomalaisperheistä yksi saa perhe-etuudet Saksasta ja toinen Suomesta.

Kansainvälisen sosiaaliturvan vyyhti näyttää ensi silmäyksellä monimutkaiselta. Mikä logiikka tässä on taustalla?

"Kansainvälisessä sosiaaliturvassa on keskeistä, tapahtuuko liike Euroopassa EU- ja Eta-maiden tai Sveitsin välillä vai onko kyse

muista maista", selventää suunnittelupäällikkö **Essi Rentola** Kelan hallinto-osaston kansainvälisestä ryhmästä.

EU-lainsäädännön valossa vastaus on yksinkertainen. Kun henkilö työskentelee jossain maassa, hän saa sosiaaliturvan sen maan käytäntöjen mukaisesti, vaikka asuisi vakinaisesti jossain muualla.

Tässä kohtaa EU-asetukset jyräävät kansalliset tulkinnot ja säännökset. Esimerkiksi Suomessa Kelan sosiaaliturva ei kytkeydy ensisijaisesti työhön eikä edes kansalaisuuteen, vaan vakinaiseen maassa asumiseen.

"Suomen lainsäädännössä on linjattu vakinaisen asumisen kriteereitä. Asiaa arvioidaan sosiaaliturvapäätöstä tehdessä mm. työsuhteen keston ja perhesiteiden pohjal-

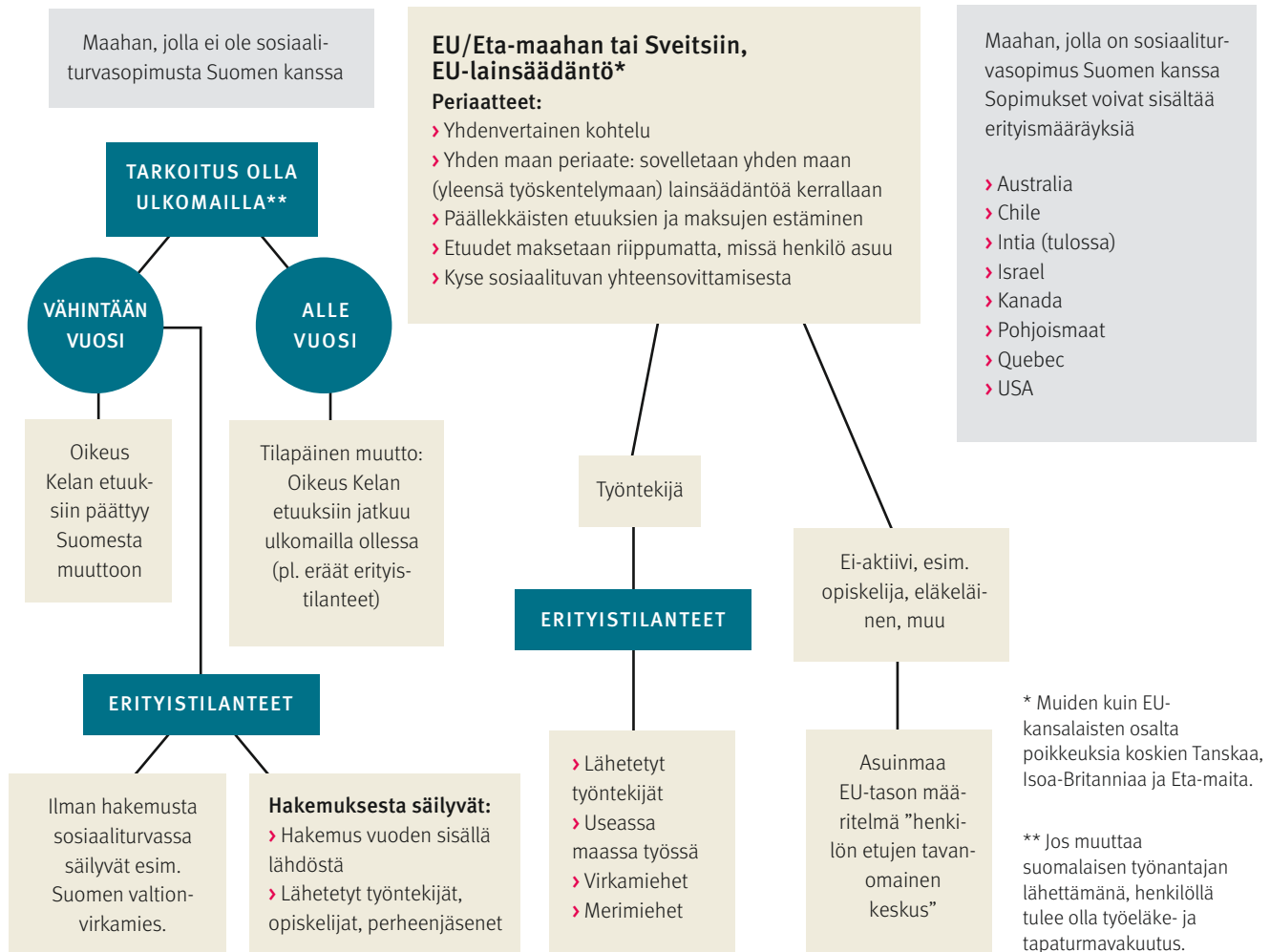
ta. Ratkaisu perustuu henkilön kokonaistilanteen arviointiin", Rentola kertoo.

Toisin sanoen Suomeen ulkomailta muuttavalla voi olla oikeus sosiaaliturvaan, jos lainsäädännön asettamat ehdot täyttyvät. Vastaavasti pois Suomesta pysyvästi muuttava henkilö siirtyy yleensä jossain vaiheessa pois suomalaisen sosiaaliturvan piiristä.

Alle vuoden oleskelu ulkomailta tulkitaan yleensä tilapäiseksi ja yli vuoden oleskelu vakinaiseksi. Säännön vahvistava poikkeus ovat lähetetyt työntekijät ja opiskelijat.

Suomalaisen työnantajan palveluksessa toisessa maassa työskentelevä henkilö voi hakea pysymistä suomalaisen sosiaaliturvan piirissä. Myös opiskelija voi kuulua suomalaisen sosiaaliturvan piiriin opiskellessaan päätoimisesti toisaalla.

Suomesta muutto

Työtön työnhakija kuuluu suomalaisen sosiaaliturvan piiriin enintään kolme kuukautta yhtäjaksoisesti etsiessään töitä EU:n alueella.

Siirtolaiset aloittivat eläkelikenteen
Lähinaapurit Ruotsi ja Viro kattavat noin 70 % Suomen kansainvälistä sosiaaliturva koskevista päätöksistä. Esimerkiksi Suomesta maksetaan vuodessa noin 64 000 eläkettä muihin maihin. Ylivoimaisesti suurin kohdema on Ruotsi, jonne maksetaan eläkettä Suomesta yhteensä 48 000 henkilölle. Keskimääräinen Ruotsiin maksettava eläke on 190 euroa kuukaudessa.

”Tässä on suurelta osalta kyse aikanaan Ruotsiin siirtolaisiksi lähteneistä työntekijöistä. Pisin työura on tehty Ruotsissa ruot-

salaisen eläkejärjestelmän piirissä, mutta myös Suomesta maksetaan eläkettä nuoruvuosiensa töistä”, sanoo kehityspäällikkö **Jaana Rissanen** Eläketurvakeskuksesta.

Raha liikkuu myös toiseen suuntaan. Ruotsista tulee eläke yhteensä 47 000:n Suomessa asuvan pankkitilille.

Eläkkeen hakija saa eläkkeensä yhdellä hakemuksella kaikista EU-maista. Eläketurvakeskus huolehtii eläkkeiden kansainvälisestä hakemusliikenteestä Suomessa asuvien puolesta.

Laajemmalla alueella liikuttaessa tilanteet mutkistuvat. Esimerkiksi Venäjällä tai Intiassa työskentelevät suomalaiset voivat joutua maksamaan eläkevakuutusmaksuja sekä Suomeen että työskentelymaahan, ts. kaksinkertaisesti. Toisaalta muualle makse-

tuista maksuista ei välttämättä hyödy myöhemmin, jos kyseisen maan lainsäädäntö estää eläkkeiden maksamisen maan rajojen ulkopuolelle.

Suomi on solminut kahdenvälisiä sosiaali-

Sosiaaliturvaan vaikuttava EU-lainsäädäntö

Sosiaaliturva-asetukset (EY) N:o 883/2004 ja (EY) 987/2009 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta, (EU) N:o 492/2011 työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta.

Kansainvälinen sosiaaliturva käytännössä

Sosiaaliturvaetuuksista vastaava maa määräytyy tapauskohtaisesti.

Kalle, suomalainen merimies, asuu perheensä kanssa Helsingissä ja työskentelee Kreikan lipun alla purjehtivassa laivassa. Kalle kuuluu työn perusteella Kreikan sosiaaliturvan piiriin, ja myös perhe-

etuudet maksetaan kreikkalaisen järjestelmän mukaisesti. Suomi vastaa toissijaisesti perhe-etuuksista Suomessa asuvista lapsista.

Suomessa asuvana Kallella on oikeus saada sairaanhoitoa siinä missä muillakin täällä asuvilla. Kreikka kuitenkin vastaa sairaanhoidon kustannuksista.

Suomalainen **Markus** matkustaa turistina Italiaan. Hänellä on oikeus saada lääketieteellisistä syistä välttämätöntä hoitoa oleskelunsa aikana eurooppalaisella sairaanhoidokortilla. Markus maksaa hoidosta samoilla

periaatteilla kuin paikalliset asukkaat. Suomi korvaa myöhemmin Italialle hoidon todelliset kustannukset.

Pitkän työuran Suomessa tehnyt **Liisa** muuttaa Espanjaan viettämään eläkepäiviä. Liisa saa Espanjassa terveydenhoidon samoilla ehdoilla kuin paikallisetkin. Suomi maksaa vuosittain tietyn summan Espanjalle jokaisesta maassa asuvasta eläkeläisestä riippumatta siitä, ovatko he käyttäneet palveluja. Työeläke maksetaan Liisalle Suomesta. Liisa ei muuten kuulu Kelan etuuksien piiriin.

Jaan, virolainen bussikuski, työskentelee Helsingissä, mutta asuu vakituisesti Tallinnassa perheensä kanssa. Jaanin vaimo hoitaa kotona 2,5- ja puolivuotiaita lapsia. Jaanin työn perusteella

perhe kuuluu ensisijaisesti Suomen sosiaaliturvan piiriin. Suomi maksaa perheelle mm. lapsilisää ja kotihoidon tukea suomalaisen järjestelmän mukaisesti. Myös perheenjäsenten sairaanhoidon kulut ovat Suomen vastuulla.

Kun Jaanin vaimo aloittaa työt Virossa, ensisijainen vastuu hänen ja lasten sairaanhoitokustannuksista ja perhe-etuuksista siirtyy Viroon. Jaan itse kuuluu edelleen suomalaisen sosiaaliturvan piiriin.

Venäläinen lääkäri, **Ludmila**, muuttaa Suomeen ja saa vakituisen työpaikan Itä-Suomesta. Ludmilan mies ja heidän kaksi alaikäistä lastaan muuttavat mukana.

Suomella ei ole sosiaaliturvasopimusta Venäjän kanssa, joten Ludmilan oikeus sosiaaliturvaan ratkaistaan suomalaisen lainsäädännön perusteella. Koska Ludmilan työsuhde kestää vähintään kaksi vuotta ja hänellä on riittävät palkkatulot, hänellä on oikeus suomalaiseseen sosiaaliturvaan siinä missä kenellä tahansa muullakin. Myös Ludmilan puoliso ja huollettavat lapset pääsevät suomalaisen sosiaaliturvan piiriin.

turvasopimuksia erityisesti niiden maiden kanssa, joihin Suomesta on aikanaan muutettu siirtolaisiksi. Sopimuksia on mm. USA:n, Kanadan, Chilen, Israelin ja Australian kanssa. Uusimpana on neuvoteltu sopimus

EU-asetukset jyräävät kansalliset tulkinnat ja säännökset. Yli vuoden oleskelu ulkomailla on vakinaista.

Intian kanssa, ja se tulee voimaan vielä kuluvan vuoden aikana. Lähinaapuri Venäjän kanssa sopimusta ei kuitenkaan ole, vaikka rajaliikennettä on nykyisin paljon.

”Sosiaaliturvasopimusta ei ole solmittu, koska maiden sosiaaliturvajärjestelmät poikkeavat niin paljon toisistaan. Sopimukset perustuvat aina vastavuoroisuuteen”, Rentola selvittää.

Jos sosiaaliturvasopimusta ei ole, nou-

Miten kansainvälinen sosiaaliturva määräytyy?

1 EU- ja Eta-maat sekä Sveitsi

Sovelletaan ensisijaisesti EU:n koordinaatioasetuksia, jotka kattavat lähes koko sosiaaliturvan kentän.

2 Sosiaaliturvasopimukset

Suomen solmimat sopimukset ovat erilaajuisia ja koskevat vain osaa sosiaaliturvasta (esim. eläkkeitä tai lapsilisät).

3 Muut maat

Sovelletaan kansallisia lainsäädäntöjä sekä tulo- että lähtömaassa.

Lähinaapurit Ruotsi ja Viro kattavat noin 70 % Suomen kansainvälistä sosiaaliturvaa koskevista päätöksistä. Ruotsiin maksetaan eläkettä Suomesta yhteensä 48 000 henkilölle.

datetaan pelkästään Suomen ja vastaavasti toisen maan omaa lainsäädäntöä.

Turvaverkot elävät

EU:ssa sosiaaliturvaa koordinoidaan siksi, että vapaata liikkumisoikeuttaan käyttävä ihminen ei putoaisi turvaverkkojen ulkopuolelle. Keskeinen periaate on yhdenvertainen kohtelu ja syrjimättömyys. Säästösten mukaan yksi valtio kerrallaan vastaa yksilön sosiaaliturvasta.

Tavoitteena on saada erilaisissa historiallisissa tilanteissa luodut, eri tavalla toimivat järjestelmät pelaamaan yhteen niin, että yhden järjestelmän piiristä on mahdollisimman vaivatonta siirtyä toiseen, ilman että sosiaaliturvaan tulee katkoksia.

Yhteinen eurooppalainen käytäntö on muotoutunut pikkuhiljaa, ja sitä kehitetään edelleen. Esimerkiksi Suomi linjasi Euroopan talousalueeseen liittyessään, että lasten kotihoidon tuki on osa päivähoitojärjestelmää eli palvelu, joka ei kuu-

lu EU-koordinaation piiriin. Myös tietyt vammaisetuudet rajattiin osittain pois. EU-tuomioistuin oli toista mieltä.

Tuomioistuimen mukaan kotihoidon tuki ja vammaisetut täytyy maksaa myös Suomen rajojen ulkopuolelle, jos oikeus suomalaisen sosiaaliturvaan täyttyy.

”EU-oikeus on ns. elävää oikeutta, eli se muovautuu koko ajan. EU-tuomioistuimen ratkaisut täsmentävät asetusten tulkintaa ja sitovat meitä sellaisinaan”, Rentola tiivistää.

Oma lukunsa on, miten hyvin yksittäiset työntekijät tuntevat oikeutensa ja mahdollisuutensa. Sosiaalietuudet eivät tipu tilille ilman niiden hakemista.

”Tietoisuuden lisääminen liikkuvuuden vaikutuksesta sosiaaliturvaan olisi keskeistä”, Rentola linjaa.

EU-lainsäädäntö turvaa myös sairaanhoidon saamisen. Pääsääntö on, että toisessa maassa sairausvakuutettu potilas maksaa samat asiakasmaksut kuin pai-

kallisetkin maksaisivat samassa tilanteessa. Maat laskuttavat hoidon todelliset kustannukset myöhemmin toisiltaan.

Ristipaine EU-säästösten ja kansallisten lakien välillä haastaa myös Suomen pohdintaan oman sosiaaliturvajärjestelmänsä perusteita. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön johtama Solmu IV -työryhmä on tarkastellut vakinaisen asumisen kriteereitä ja esittänyt pieniä muutoksia sen määrittelyyn. Jos muutokset toteutetaan, henkilö voidaan tulkita maassa vakinaisesti asuvaksi esimerkiksi aiempaa lyhyemmän yhtäjaksoisen työskentelyn perusteella.

Muutokset ovat kuitenkin lähinnä hienosäätöä. Suurempia, radikaaleja järjestelmämuutoksia ei siinä näköpiirissä ainakaan lähiaikoina.

Artikkelia varten on haastateltu myös ylitarkastaja Noora Heinosta sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Tiedot liikkumaan verkossa

Uusi sähköinen järjestelmä EESSI nopeuttaa sosiaaliturvatietojen siirtämistä EU-maiden välillä. Järjestelmä saadaan käyttöön aikaisintaan vuonna 2016.

Euroopassa valmistellaan tietojärjestelmää, jonka avulla EU-maiden sosiaaliturvalaitokset voivat vaihtaa tietoja nopeasti ja turvallisesti verkossa. Aiemmin tieto on kulkenut lähinnä paperilomakkeilla ja yksittäisten maiden välillä sähköisillä lomakkeilla.

EESSI-järjestelmän (Electronic Exchange of Social Security Information) toivotaan nopeuttavan etuushakemusten käsittelyä sekä etuuksien laskemista ja maksamista. Nykyisin esimerkiksi eläkepäätöksen saaminen toisesta maasta voi kestää jopa vuosia.

EU:n, Eta-maiden ja Sveitsin alueella on noin 15 000 sosiaaliturvalaitosta, joiden on tarkoitus kytkeytyä EESSI-järjestelmään siirtymäajan kuluessa. Alun perin tiedonvaihtoon verkossa piti siirtyä jo toukokuussa 2012. Tavoitetta siirrettiin keväeseen 2014, mutta sekään ei näytä toteutuvan. Lopullista aikataulua ei ole löyty virallisesti lukoon.

”Jos kaikki menee hyvin, järjestelmä saadaan käyttöön aikaisintaan vuonna 2016”, arvioi pääsuunnittelija **Marjaana Hirvi-**

niemi Kelan tietohallinto-osastolta.

Suomen näkökulmasta EESSI-järjestelmä on tervetullut, koska pienen maan olisi raskasta tehdä omat, erilliset tiedonvaihtojärjestelmät jokaisen yhteistyömaan kanssa. Toisaalta Suomessa kansainvälisen sosiaaliturvan liikenne on eläkkeitä ja sairaanhoidon laskutusta lukuun ottamatta hyvin vähäistä, eli uuden järjestelmän kustannukset voivat nousta suuriksi verrattuna sen käyttöön.

Tervetuloa töihin

Työnteon tärkeyden eetos hallitsee Suomessa myös maahanmuuttokeskustelua. Hallitus hyväksyy ennen kesää maahanmuuton uuden tulevaisuusstrategian.

TEKSTI Laura Kosonen KUVAT Gorilla

Maahanmuuttajia halutaan Suomeen ennen kaikkea tekemään työtä. Enemmistö suomalaisista on tätä mieltä mielipidekyselyissä. Myös hallituksen uusi maahanmuuton strategia korostaa työllisyyden merkitystä.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaa on ollut sorvaamassa poikkeuksellisen suuri joukko virkamiehiä ja asiantuntijoita. Strategia linjaa Suomen maahanmuuttopolitiikan tulevaisuuden kehityssuunnat ja tavoitteet. Valtioneuvoston on tarkoitus hyväksyä valmis strategia ennen kesää.

Ruotsissa pidempi solidaarisuuden perinne

Strategialuonnoksen pääviesti on, että Suomi tarvitsee tulevaisuudessa uusia työnteekijöitä ulkomailta ja että maassa jo olevien maahanmuuttajien työllisyysastetta täytyy nostaa. Tällä hetkellä maahanmuuttajien työttömyysaste on kolminkertainen kantaväestöön verrattuna.

”Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttoon liittyvä solidaarisuuden näkökulma on pal-

jon vahvempi ja pidempi kuin Suomessa. Siellä vallalla on vahvemmin käsitys, että hädässä olevia täytyy auttaa ja avata rajoja”, sanoo Kelan tutkimusjohtaja **Olli Kangas**. Hän tutkii parhaillaan eri puolueiden kannattajien maahanmuuttoasenteita ja mielipiteitä tulonjaosta.

Kankaan mielestä työnteon korostaminen maahanmuuttokeskustelussa on luonnollista Suomessa, jossa yhteiskuntaa ja sosiaaliturvaa on aina rakennettu työn arvostamisen kautta. Työn ajatellaan antavan parhaan turvan köyhyyttä vastaan niin maahanmuuttajille kuin kantaväestölle.

Maahanmuuton tulevaisuusstrategia yltää pitkälle kuluvaan hallituskauden yli. Edelliset hallituksen maahanmuuttoliittiset linjaukset on tehty Suomessa vuosina 2006 ja 1997. Niiden painotus on ollut pakolais- ja turvapaikkakysymyksissä, nyt esille on nostettu työllisyyden ohella talouskasvu ja kilpailukyvyyn vahvistaminen.

Toimenpideohjelmaa odotellessa

Strategiaehdotuksessa maahanmuuton tulevaisuus tiivistetään kolmeen lauseeseen:

Suomi on turvallisesti avoin. Jokainen löytää paikkansa. Moninaisuus on arkea.

Strategian visiossa todetaan, että maahanmuutto edistää väestön hyvinvointia ja vahvistaa Suomen kilpailukykyä. Maahanmuuttajat halutaan mukaan yhteiskunnan rakentamiseen, mutta visiossa todetaan myös, että maahanmuuton täytyy olla ennakoitua ja hallittua.

Strategiaehdotus on pitkän prosessin lopputulos. Korkealentoiset visiot on tarkoitus muuttaa konkretiaksi toimenpideohjelmalla, jossa määritetään lähivuosien maahanmuuttopolitiikan toimenpiteet ja niiden aikataulu.

Lainsäädäntöneuvos **Jutta Gras** sisäasiainministeriöstä kertoo, että työryhmän tavoitteena oli saada aikaan tiivis ja realistinen strategia.

”Olemme saaneet lausuntokierroksella positiivista palautetta strategian avoimesta valmistelusta. Strategiaa on puolestaan moitittu liiasta yleisluontoisuudesta. Toimenpideohjelman on tarkoitus vastata tähän kritiikkiin.”

Lausuntokierroksella kaikkiaan 130 eri

tahoa on lausunut mielipiteensä strategiasta. Kansalaisjärjestöt ovat pitäneet voimakkaasti esillä maassa laittomasti oleskelevien oikeuksia.

Pohjoismaiset puolueet vertailussa

Maahanmuuttokysymykset kirvoittavat julkisuudessa tunnepitoista keskustelua. Rasismi ja vihapuhe ovat olleet viime kuukausina usein otsikoissa.

Olli Kangas on tutkimuksessaan verrannut suomalaisten eri puolueiden kannattajien mielipiteitä maahanmuutosta muiden pohjoismaalaisten mielipiteisiin. Perussuomalaiset suhtautuvat suomalaisista puolueista maahanmuuttoon varauksellisesti, mutta ero muihin puolueisiin ei ole kovin suuri.

Kysymyksessä ”onko maahanmuuttajista hyötyä” perussuomalaisten kannat ovat maahanmuuttomyönteisempiä kuin esimerkiksi Ruotsidemokraatit-puolueen kannattajilla Ruotsissa tai Tanskan kansanpuolueen kannattajilla Tanskassa. Suomessa ajatellaan laajasti, että maahanmuuttajat ovat hyväksi maalle, mutta toisaalta kysymyksessä ”pitäisikö maahanmuuttoa sallia” suomalaiset ovat ruotsalaisia kriittisempiä.

Olli Kankaan mielestä vastaukset kuvastavat suomalaisten myönteistä suhtautu-

mista nimenomaan työperäiseen maahanmuuttoon: suomalaiset ovat valmiita toivottamaan ulkomaalaiset tervetulleeksi, jos he osallistuvat yhteiskuntaan tekemällä töitä.

Strategiaehdotuksesta sanottua

Lausuntokierroksella 130 eri tahoa kommentoi ehdotusta maahanmuuton tulevaisuusstrategiaksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL:

”Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä laajemmin monialaiset terveyttä ja hyvinvointia edistävät toimet tulee nähdä keskeisinä voimavaroina maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Näin voidaan ehkäistä ja korjata työllistymisen ja kotoutumisen esteenä olevia terveysongelmia ja puutteita toimintakyvyssä. Työryhmän ehdotuksessa kiinnitetään hyvin huomiota perhepalvelujen keskeisyyteen, mukaan lukien neuvola ja varhaiskasvatus sekä perusopetus ja oppilashuoltopalvelut. Kotoutumisen kannalta on tärkeä varmistaa myös laajemmin maahanmuuttajien sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja laatu.”

Helsingin kaupungin maahanmuutto- ja kotoutumisasioiden neuvottelukunta:

”Vaikka Suomessa oleskelun alkuvaiheessa

maahanmuuttajat saattavatkin tarvita joitakin erityispalveluja ja laajempaa palvelukielivalikoimaa, on kotouttamispolitiikan lähtökohtana oltava se, että maahanmuuttajat käyttävät samoja perus- ja erityispalveluja kantaväestön kanssa. On siis keskeistä kehittää myös maahanmuuttajien kannalta hyvin toimivia peruspalveluita, jotka ovat kaikkien käytettävissä.”

Amnesty International, Suomen osasto:

”Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -ehdotuksessa painotetaan ”laittoman” maahanmuuton torjuntaa, mutta ei kiinnitetä huomiota niihin ihmisoikeusvelvoitteisiin, jotka väistämättä rajaavat esimerkiksi rajavalvontaa ja muita maahanmuuttoa estäviä toimenpiteitä.”

Maahanmuuttovirasto:

On tosiasia, että vain harvat työnantajat palkkaavat Suomen korkeakouluista valmistuneita ulkomaalaisia; usein vedotaan riittämättömään suomen kielen taitoon, vaikka työn toteuttaminen ei suomen kieltä edellyttäisi. Työnantajien pitäisi joustaa vaatimuksissaan siten, että työtä aloittaessa ei edellytetäisi täydellistä kielitaitoa, vaan kielitaidon kerryttäminen jatkuisi työelämässä.” ■

Ruotsista haettiin omakotitalo ja eläke

Tauno Latvalehto kävi tienaamassa Ruotsissa 1970-luvulla omakotitalon. Laulu koti-ikävästä -elokuvassa esiintyvä isä on yksi kymmenistä tuhansista suomalaisista, jotka saavat eläkettä Ruotsista.

Sadattuhannet suomalaiset muuttivat työn ja paremman elintason perässä länsinaapuriin 1960- ja 1970-luvuilla, kun suuret ikäluokat tulivat työikään. Myös Tauno Latvalehto katseli vuonna 1969 monen muun suomalaisen tavoin junan ikkunasta pihvoja, jotka olivat silmin nähden siistimpiä kuin Suomessa. Vieressä istui vaimo ja pieni Kai-poika.

”Sanoin veljelleni, että lähden hakemaan omakotitaloa, ja sen tein. Ruotsiin lähtö oli seikkailu ja siihen aikaan yleinen tapa”, 68-vuotias Latvalehto kertoo kotisohvallaan Haukiputaalla.

Perillä Göteborgissa odottivat asunto ja työ Volvon tehtaalla. Tehtaalla Latvalehto tosin viihtyi vain puoli vuotta, minkä jälkeen hän pääsi kokeneen hitsaajan työpariksi telakalle.

”Puhutaan eri maasta, kun puhutaan siitä, miten työntekijää arvostetaan Ruotsissa ja Suomessa”, mies muistelee työkuultuuria. Kysymättäkin on selvää, että länsinaapurissa työmies koki saavansa enemmän arvostusta.

Suomen koulut houkuttelivat takaisin

Moni viihtyi Ruotsissa hyvin ja jäi maahan pysyvästi, mutta varsin moni myös palasi kotimaahan töihin ja eläkepäiviä viettämään. Vuonna 2012 yli 45 000 suomalaista sai eläkettä Ruotsista. Määrä on kasvanut Eläketurvakeskuksen tilaston mukaan noin 3 000 eläkkeensaajalla vuosittain.

Tauno Latvalehto hitsasi telakalla ja kävi ajoittain työkomennuksilla ulkomailla kymmenen vuoden ajan. Pienestä Kai-pojasta kasvoi Göteborgissa nuorimies, joka menestyi koulussa poikkeuksellisen hyvin.

”Kaitsun koulunkäynnin vuoksi palasimme Suomeen”, isä sanoo hieman liikuttuneena.

Oli vuosi 1980. Suomessa perhettä odotti vait paitsi alhaisempi elintaso myös Hauki-

Tauno Latvalehto teki suurimman osan työurastaan Suomessa, mutta eläkettä kertyi myös Ruotsin-vuosista.

putaalta ostettu kolmio. Myöhemmin hankittiin vielä se Ruotsissa ansaittu omakotitalo. Vaihtelevat työt muun muassa hitsaajana ja työmaapäällikkönä kuljettivat Tauno Latvalehto ympäri Suomea, kunnes hän vuonna 2003 sukelsi eläkeputkeen.

Eläkkeen hakemisessa vierähti vuosi

Latvalehto oli ehtinyt tehdä suurimman osan työurastaan Suomessa, mutta eläkettä oli luvassa myös Ruotsista. Eläkehakemus toimitettiin Kelaan, mistä se lähetettiin edelleen naapurimaahan. Latvalehto odoteli päätöstä Ruotsin eläkkeestään vuoden päivät. Myönteisen päätöksen jälkeen eläkkeet maksettiin takautuvasti.

Kelan eläke- ja toimeentuloturvaosaston lakimies **Laila Aho** kertoo, että Ruotsin eläkettä voi hakea samalla hakemuksella kuin

Suomen eläkettä. Eläketurvakeskus toimittaa hakemukset ulkomaille. Työmarkkina-sopimukseen perustuvaa lisäeläkettä on haettava erikseen, mutta Kela avustaa tarvittaessa senkin hakemisessa.

”Meillä, jotka olemme ehtineet hankkia oikean eläkkeen Suomessa, putoaa kansaneläke kokonaan pois. Mihin perustuu se, että Ruotsin eläke leikkaa Suomen eläkettä?” Latvalehto kysyy hieman näreissään.

Laila Aho kertoo, että Suomen kansaneläkkeeseen vaikuttavat muun muassa Suomessa asutun ajan pituus sekä kansaneläkelaisilla luetellut eläketulot, esimerkiksi suomalainen työeläke. Myös ulkomaiset eläkkeet vaikuttavat kansaneläkkeen määrään, kun EU-asetus ei estä sitä. ■

Sabina Mäki

Laulu koti-ikävästä sai alkunsa juurettomuudesta

Palkittu dokumenttielokuva Laulu koti-ikävästä on kevään ajan ruotinnut elokuvateattereissa suomalaista siirtolaisuutta, identiteettiä ja kaipuuta.

”Elokuva sai alkunsa Kaitsun juurettomuudesta. Mielelläni minä lähdin menneitä muistelemaan. Oli hienoa lähteä ajamaan Haukiputaalta Göteborgiin ja Tukholmaan, kun Mersun konepellillä oli kolme tv-kameraa”, **Tauno Latvalehto** kertoo.

Isän ja pojan yhteisellä automatkalla Latvalehto muisti, millaista juurettomuutta

hän itse koki Ruotsiin muutettuaan. Tunnepiiri ei ollut niinkään ikävää, vaan kaipuuta suomalaisuuteen.

”Tänä päivänä on kunnia olla suomalainen Ruotsissa. Kolmannen ja neljännen polven suomalaiset kisaavat siitä, kuka on eniten suomalainen”, paluumuuttaja iloitsee.

Suomalaiset otettiin lämpimästi vastaan niin automatkan aikana kuin elokuvan ensi-illassa Tukholmassa. Kutsuvierastilaisuudessa oli runsaasti aiheesta kiinnostuneita ruotsalaistoimittajia.

Jos vertaa Liettuaa ja Tanskaa asuinmaana, Puhakan perhe viihtyi paremmin Liettuassa. Vaikka olot ovat niukemmat, liettualaiset valloittivat ystävällisyydellään perheen sydämen.

Lapsiperhe maailmalla

Liettua ja Tanska eivät ole kartalla kaukana toisistaan. Sosiaaliturvassa eroja löytyy.

Kaisa Puhakka muutti perheineen Vilnaan miehen työn takia kymmenen vuotta sitten. Teppo Heiskanen työskenteli saman työnantajan palveluksessa ensin viisivuotisen kauden Vilnassa ja seuraavat kolme vuotta Kööpenhaminassa. Perhe palasi Suomeen kesällä 2011 ja asettui Hämeenlinnaan asumaan.

Heiskasen ja Puhakan Okko-poika oli alle vuoden ikäinen Liettuuan lähdeäessä. Tytär Anna syntyi 2005. Puhakan perhe sai lapsilisää Suomesta ja käytti Suomen neuvolapalveluja kotimaassa käydessään.

”Annaa tulín synnyttämään Suomeen,

myös neuvolassa käytiin kotimaassa. Liettuassa ei vastaavaa järjestelmää ollutkaan”, Kaisa Puhakka kertoo.

Teppo Heiskasen työnantaja korvasi perheen yksityisestä sairaanhoidosta syntyneet kulut. Kerran perhe oli tekemisissä myös Liettuuan julkisen sairaanhoidon kanssa. Okko-poika piti saada välittömästi tehohoitoon hengitysvaikeuksien takia.

”Sairaalan tilat olivat todella ankeat ja varustetaso niukkaa. Jälkikäteen ymmärsimme, että järjestelmä perustuu pitkälti lahjomiseen. Meidän olisi pitänyt ymmärtää maksaa ’tiskin ali’ asioiden jouduttamiseksi”, Kaisa Puhakka kertoo.

”Toisten potilaiden vanhemmat suhtautuivat meihin todella lämpimästi, ja osastolla kaikki auttoivat toisiaan. Kuuluimme joukkoon, vaikka ulkomaalaisia olimmekin.”

Tanska on toista maata

Asioiminen Tanskan viranomaisten kanssa oli sujuvaa. Perhe pääsi heti tanskalaisen sosiaaliturvan piiriin, vaikka muutti maahan suoraan Liettuasta. Viranomaisasiat, kuten sosiaaliturvaan liittyvät, lupa-asiat, maahanmuuttoon liittyvät tai ajokorttihakemuksen, voi Tanskassa hoitaa yhdellä ja samalla Borgerservice-luukulla.

Terveystenhoito on Tanskassa maksutonta, edes palvelumaksuja ei peritä. Lapsilisää Tanskassa maksetaan neljä kertaa vuodessa, yhteissumma on lähellä Suomen tasoa.

Hankaluutta lapsilisistä syntyi vasta, kun perhe palasi vuoden 2011 kesäkuussa Suomeen; kolmen kuukauden lapsilisiä ei maksanut kumpikaan maa. Kelassa oltiin siitä mieltä, että Tanska hoitaa lisien maksut syyskuuhun asti, eikä näin kuitenkaan tapahtunut.

”Tässä kohtaa toivoimme, että viranomaisyhteistyö Suomen ja Tanskan välillä toimisi paremmin. Kelasta haluttiin, että me olisimme itse yhteydessä Tanskaan ja selvittäisimme asian. Olisi parempi, että säädökset tuntevat viranomaiset asioivat keskenään.”

Perhettä turhautti myös se, että asian joutui selittämään alusta alkaen uudestaan. Kelassa ei ollut yhtä henkilöä, joka olisi ottanut asian hoidettavakseen loppuun asti.

Eroja hoivakulttuurissa

Liettuan ja Tanskan ajoilta kertyi kokemuksia ja kielitaitoa koko perheelle. Sosiaalisen vastuun ottamisessa on maisma-eroja.

”Liettualaisten elämisen taso on vaatimattomampaa, mutta välittäminen ja yhteisöllisyys korostuvat”, Puhakka kertoo. ”Liettuassa esimerkiksi isovanhempia hoidetaan kotona. On häpeä, jos heidät joudutaan viemään laitoshoitoon.”

Tanskalaiset puolestaan ovat tottuneita siihen, että valtio avustaa perheasioissa. Esimerkiksi Puhakan Anna-tyttären hoitajan palkasta osan maksoi Tanskan valtio.

Myös julkisissa paikoissa Tanskassa otetaan lapsiperheet Liettuua paremmin huomioon. ”Vilnassa oli vaikea liikkua vaunujen kanssa, eikä esimerkiksi lastenistumia ollut oikein missään.” ■

Kati Särkelä

Kansainvälisen sosiaaliturvan solmut auki

EU:n työkeskeinen ja Suomen vakinaiseen asumiseen perustuva järjestelmä eivät aina käy yksiin.

EU:n sosiaaliturvan ja Suomen oman lainsäädännön yhteensovittamista on hiottu jo 15 vuoden ajan. Viimeksi Solmu IV -työryhmä etsi ratkaisua sosiaaliturvan pulmiin, jotka liittyvät lyhyeen maassa oleskeluun. Työryhmän puheenjohtaja **Carin Lindqvist-Virtanen** sosiaali- ja terveysministeriöstä perää perusteellista remonttia sosiaaliturvalainsäädäntöön.

1 MIKÄ SOLMU IV ON?

”Sosiaali- ja terveysministeriö asetti virkamies- ja asiantuntijatyöryhmän valmistelemaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön tarkistamista. Ryhmä työskenteli 19.5.2011–30.9.2012. Tavoitteena oli selvittää suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmään kuulumisen edellytyksiä suhteessa EU-säädöksiin, laajenevaan liikkuvuuteen sekä erityisesti Suomeen lyhytaikaisesti ja tilapäisesti saapuvien henkilöihin. Työ oli jatkoa kolmelle aikaisemmalle Solmulle sekä säännösten yhteisvaikutuksia arvioineelle Maasto-työryhmälle.”

2 MITKÄ OVAT SOLMU IV:N TÄRKEIMMÄT UUDISTUKSET?

”Nyt yritetään katsoa, mikä on riittävä ja todellista työn tekemistä, minkä perusteella oikeuden sosiaaliturvaan pitäisi syntyä. Määrittely lisää järjestelmän selkeyttä ja johdonmukaisuutta sekä yksilöllisen harkinnan mahdollisuuksia.

EU-tuomioistuin on suhtautunut kriittisesti siihen, että oikeuden perusteena käytetään pelkästään määräaikoja. Työryhmän ehdotuksen mukaan omaa lainsäädäntöä pitäisi muokata niin, että siinä korostuu yksilöllinen, kokonaisuuden ja olosuhteet huomioiva harkinta. Samalla pyritään varmistamaan tietyillä kriteereillä se, että työnteko on riittävä ja todellista. Esimerkiksi tietty ansiotaso tulisi saavuttaa määräajassa. Näitä määrittelyjä hiotaan edelleen lainsäädännön valmistelun yhteydessä.”

3 MILLAISILLA AIKATAULULLA MUUTOKSET NÄKYVÄT ASIAKKAILLE JA SOSIAALITURVAA HALLINNOIVILLE TAHOILLE?

”Soveltamisalain muutokset valmis-

STM:n vakuutusosaston apulaisosastopäällikkö Carin Lindqvist-Virtanen on Solmu IV -työryhmän puheenjohtaja.

tellaan niin, että ne voidaan käsitellä syyskuussa eduskunnassa. Uudistettu laki tulee näillä näkymin voimaan ensi vuoden alusta alkaen. Sosiaaliturvassa on jo nyt olemassa hakemusprosessi, jossa jokaisen asiakkaan oikeus sosiaaliturvaan ratkaistaan henkilökohtaisesti. Tämä prosessi ei muutu. Lähinnä muutokset näkyvät tehtyjen päätösten perusteluissa.”

4 MITEN TYÖ JATKUU?

”Nyt pitäisi käydä laaja ja periaatteellinen keskustelu lainsäädännön perusteellisesta uudistamisesta. Lyhytaikainen ja väliaikainen liikkuvuus työn perässä on lisääntynyt ja lisääntyy koko ajan. Meidän pitäisi pohtia, onko 1950-luvulla luotu vakinaiseen asumiseen perustuva

järjestelmä nykyisin ja tulevaisuudessa paras mahdollinen.

Lainsäädännössä vakinaisen asumisen rinnalle voisi nostaa muut tilanteet, jotka tuottavat oikeuden sosiaaliturvaan. Samalla pitäisi määrittellä, mitä maksuvelvoitteita tästä seuraa.

Ruotsissa tehtiin jo 1990-luvulla lainsäädäntöremontti, jossa määriteltiin erikseen asumiseen perustuvat ja työntekoon perustuvat sosiaaliturvaetuudet. Suomessa vastaavaa uudistusta ei ole tehty. Meillä lähinnä tilkitään ongelmakohtia ja venytetään vakinaisen asumisen kriteerejä. Tämä tekee lainsäädännöstä erittäin vaikeaselkoista.” ■

Hanna Moilanen

Potilasdirektiivi pistää hoitojonot uuteen järjestykseen

Suomalaisten on vuoden 2014 alusta yhä helpompi hoidattaa terveyttään toisessa EU-maassa. Potilasdirektiivi takaa saman oikeuden myös esimerkiksi tšekkiläiselle. Hän voi pian olla lonkkanivelineen samassa hoitojonossa suomalaisten kanssa.

Vuoden 2014 alusta voimaan tuleva potilasdirektiivi tarkoittaa, että jatkossa suomalaiset voivat vapaasti hakeutua minkä tahansa toisen EU-lainsäädäntöä soveltavan valtion julkisen ja yksityisen terveydenhuollon piiriin. Valittavana on Suomen lisäksi 30 muuta maata, joissa voi hoidattaa itseään.

Potilasdirektiivi tuo mukanaan myös toisen, ehkä vielä suuremman muutoksen. Vastedes Suomen julkisella terveydenhuollolla on velvoite hoitaa myös muiden EU-maiden kansalaisia.

Mitä se tarkoittaa tavallisen suomalaisen näkökulmasta, Kelan etuusjohtaja **Elise Kivimäki**? Kinaavatko suomalaiset jatkossa lonkkaleikkauksen hoitopaikoista kreikkalaisten ja italialaisten kanssa?

”Tuskin. Vaikka potilasdirektiivi tuo mukanaan velvoitteen hoitaa myös muiden EU-maiden kansalaisia, en usko, että näemme Suomessa mitään räjähdysmäistä terveysturismin kasvua”, Kivimäki sanoo.

Potilas maksaa itse osan hoidosta
Jos suomalainen haluaa ensi vuodesta

eteenpäin hoidattaa hampaansa Espanjan Aurinkorannikolla, hänen tulee aluksi itse maksaa hoitokulut. Hoidon jälkeen henkilöllä on oikeus hakea Kelasta korvausta hoitokustannuksista samalla tavoin, kuin jos hän olisi hoidattanut Suomessa hampaansa yksityisessä terveydenhuollossa.

Vasta syksyllä 2013 varmistuu, minkä suuruisen osan Kela korvaa ulkomailla annetusta hoidosta. Asia odottaa eduskunnan päätöstä ja lakimuutosta.

”Todennäköisimmin voimaan tulee nykyiseen sairausvakuutusjärjestelmäämme perustuva korvausmalli, joka perustuu

Ulkomaalaisen potilaan sairaanhoito: kuka maksaa?

Minkäläistä hoitoa ulkomailla asuvalla on oikeus saada Suomessa? Kuka vastaa hoidon kustannuksista, ja voiko kustannuksista hakea valtion korvausta? Kysymyksiin vastaavat uudet oppaat Kelan verkkosivuilla.

Ulkomailla tulevien sairaanhoito Suomessa -opas on uudistettu versio sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1998 julkaisemasta oppaasta. Kela on uudistanut oppaan yhteistyössä STM:n, Kuntaliiton, Lääkäriliiton ja julkisen terveydenhuollon edustajien kanssa.

Oppaassa kerrotaan muun muassa ulkomaalaisen tai ulkomailla asuvan henkilön oikeudesta sairaanhoitoon erilaisissa tilanteissa. Lisäksi selvitetään, minkälaiset hoito-oikeustodistukset potilaalta vaaditaan. Samoin selostetaan, mitkä ovat asiakasmaksut eri tilanteissa ja mikä on hoitokustannuksista vastuussa oleva taho.

Toinen uusi opas on nimeltään Hoitokustannusten valtion korvaus. Siinä selvitetään, miten ja minkäläistä korvausta julkisen terveydenhuollon ylläpitäjä saa valtiolta niistä kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet EU-lainsäädännön tai kansainvälisen sopimuksen nojalla henkilölle annetusta hoidosta. Kela on valtion korvauksen toimeenpanija. Lisäksi oppaassa kerrotaan, miten korvausta haetaan ja miten se maksetaan.

Lue lisää > www.kela.fi > Yhteistyökumppanit > Lääkärit ja terveydenhuolto > Ulkomaalaisen sairaanhoito Suomessa

Suomalaisella reseptillä voi jatkossa hakea lääkettä myös ulkomaisesta apteekista.

ensisijaisesti sairausvakuutuksen ns. Kela-korvauksiin. Tällä hetkellä valmisteltavassa mallissa tarkastellaan eri tavoin sitä, onko potilas hakeutunut hoitoon suunnitellusti vai onko hoidon tarve äkillinen”, sanoo sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö **Päivi Sillanauke**.

”Jos potilas hakeutuu varta vasten ulkomaille hoitoon, hänellä olisi jatkossa oikeus ns. Kela-korvaukseen, kuten kotimaassakin. Jos taas potilas sairastuu ulkomailla ollessaan äkillisesti, hänen maksettavakseen jäisi summa, joka vastaa Suomen julkisen terveydenhuollon asiakasmaksua. Sen lisäksi potilas maksaisi itse ne mahdolliset kustannukset, jotka ylittävät kotikunnassa vastaavanlaisessa hoidossa olemisen kustannukset”, Sillanauke sanoo.

Matkan Aurinkorannikolle suomalainen joutuisi maksamaan suurimmalta osin omasta kukkarostaan.

”Matkakustannukset korvataan jatkosakin vain lähimpään mahdolliseen hoitopaikkaan, jossa vastaavaa hoitoa on tarjolla”, Sillanauke toteaa.

Hoitojonot muodostuvat potilasdirektiiviäkin sovellettaessa aina hoidon tarpeen, eivät kansalaisuuden perusteella.

Kaikkea hoitoa ei korvata

Suomalainen saa ulkomailla annetusta hoidosta jatkossakin korvausta vain, jos hänen hoitonsa kuuluu suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Toisin sanoen jos potilaalla on tarve lääketieteelliseen hoitoon, josta hän saisi Kela-korvausta kotimaassa, hänellä on oikeus saada korvausta myös ulkomailla saamaansa hoidosta.

Kosmeettiset leikkaukset, esteettinen hammaskirurgia tai homeopaattiset hoidot ovat esimerkkejä hoitotoimenpiteistä, joita Kela ei korvaa, annettiinpa hoito Suomessa tai ulkomailla.

Ulkomailla saadun hoidon dokumentit

tulee esittää Kelalle korvaushakemuksen yhteydessä. Kela voi tarvittaessa edellyttää, että potilas käännättää hoitodokumentit suomeksi.

Potilasdirektiivi sisältää myös ns. euroopalaisen lääkemääräyksen. Se tarkoittaa, että suomalaisella reseptillä voi jatkossa hakea lääkettä myös ulkomaisesta apteekista.

Suomalaiset yksityiset lääkäriasemat suhtautuvat potilasdirektiivin tulon ristiriitaisesti, sanoo sosiaali- ja terveysministeriön ylitarkastaja **Noora Heinonen**.

”Havaittavissa on kahdenlaista ilmapiiriä. Toiset näkevät uhkia kilpailun vääristymisessä ja siinä, jos potilaat hakeutuvatkin jatkossa enemmän ulkomaille hoitoon. Toisaalta ajatellaan, että Suomi on ulkomaalaisille potilaille houkutteleva EU-maa, mistä löytyy korkeatasoista hoitoa ja henkilökuntaa”, Heinonen sanoo.

Lisää tietoa syksyllä

Kela avaa vuoden 2014 loppupuolella kansallisen yhteispisteen, josta voi saada tietoa hakeutumisesta hoitoon ulkomaille. Asiakaspalvelua annetaan puhelimitse, sähköpostilla ja netin välityksellä. Tarjolla on tietoa muun muassa siitä, miten Kelasta voi hakea korvauksia.

Mitä hyvää tai huonoa potilasdirektiivi tuo ensi vuodesta eteenpäin suomalaisille?

”Kyllä potilasdirektiivi vahvistaa potilaiden oikeuksia. Maailmanlaajuisestikin on merkittävää, että meillä EU:n kansalaisilla on jatkossa julkisen vallan lupa hoidattaa itseämme 31 maan alueella”, Heinonen sanoo. ■

Mia Sivula

Jutun haastateltavina olivat etuusjohtaja Elise Kivimäki Kelasta sekä kansliapäällikkö Päivi Sillanauke ja ylitarkastaja Noora Heinonen sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Lisätietoa: www.stm.fi/potilasdirektiivi

Päänsärkyä direktiivistä?

Suomen kaksikanavainen korvausjärjestelmä on muiden EU-maiden joukossa ainutlaatuinen. Kun potilasdirektiivi astuu vuonna 2014 voimaan, haasteita syntyy mm. siitä, miten potilaalle syntävä korvausosuus määritellään.

Todennäköistä on, että EU-tuomioistuimeen tulee riitatapauksia, joissa mitataan se, kuinka hyvin Suomi noudattaa potilasdirektiiviä.

Kansliapäällikkö **Päivi Sillanauke** sosiaali- ja terveysministeriöstä, onko potilaan kustannusten korvaaminen sairausvakuutusjärjestelmään perustuvalla mallilla EU-direktiivin hengen mukainen?

”Korvausmalli ei ole EU-direktiivin valossa ongelmaton, koska sen voidaan katsoa tosiasiassa korvausten alhaisen tason vuoksi rajoittavan palvelujen vapaata tarjontaa ja ulkomaille hoitoon hakeutumista. Kyseinen korvausmalli on kuitenkin paremmin perusteltavissa, sillä siinä äkillisen sairastumisen tilanteet rinnastetaan siihen, jos hoito olisi annettu Suomen julkisessa terveydenhuollossa, jossa potilas olisi kotimaassakin hoidettu. On kuitenkin hyvin mahdollista, että EU-komissio puuttuu tähänkin korvausmalliin, koska se ei muuta lainkaan nykyistä hoitoon hakeutumista.”

Millaisia sanktioita on luvassa, jos EU-komissio ei hyväksy Suomen korvausmallia?

”Jos komissio katsoo, ettei Suomi ole toimeenpannut direktiiviä asianmukaisesti, se voi viedä asian EU-tuomioistuimen käsittelyyn. Myös potilas, joka katsoo korvauskäytännön loukkaavan oikeuksiaan, voi riitauttaa asian. Jos EU-tuomioistuin antaisi riitautettuun tapauksen tuomion, joka olisi Suomelle langettava, se voisi johtaa kiinteämääräisen hyvityksen maksuvelvoitteeseen ja käsittelyssä olevan yksittäistapauksen korvausvelvoitteeseen. Lisäksi Suomi voitaisiin velvoittaa muuttamaan lain-säädäntöään tuomion mukaisesti.”

Parasta palvelua kansainvälisissä sosiaaliturva-asioissa

Kelan kansainvälisten asioiden yksiköt yhteen kokoava keskus aloittaa toimintansa ensi vuoden alussa.

Kela kokoaa vuoden 2014 alussa aloittavaan Kansainvälisten asioiden keskuksen kansainvälisiin asioihin liittyvät palvelut. Tähän asti Kelassa on käsitelty ulkomailta asuvien ja Suomeen saapuvien asioita, kansainvälisiä eläkeasioita ja muita maasta- ja maahanmuuttoon liittyviä etuus- ja vakuuttamisasioita kahdeksassa eri yksikössä. ”Keskitämisellä haemme sujuvuutta hakemusten käsittelyyn ja asiakkaalle entistä parempaa palvelua”, toteaa Kelan ulkomaan yksikön johtaja **Maini Kihlman**.

Ulkomaan yksikön johtajana vuodesta 2002 toiminut Kihlman on nimitetty uuden keskuksen johtajaksi vuoden 2014 alusta alkaen.

”Koska liikkuvuus lisääntyy, on järkevää yhdistää Kelan kansainväliset toiminnot. Muuttosuunnan mukainen jako on ollut tähän asti hyvä, mutta elävässä elämässä asiat eivät mene niin. Yhdistämisellä myös korostetaan Kelan kansainvälisen työn profiilia ja tunnustetaan kansainvälisten asioiden asiakkaat tärkeänä asiakasryhmänä.”

Selkeyttä asiointiin

Sisäinen organisaatiomuutos näkyy myös asiakaspalvelun paranemisena. Pyrkimyksenä on vähentää kansainvälisten sosiaaliturvatilanteiden palvelunumeroita yhdistämällä eri asiakokonaisuuksia yhteen numeroon.

”Asiakkaan ei tarvitse tietää, minkä yksikön asiakas hän on. Käytännössä asiakas valitsee haluamansa palvelukanavan eli asioi Kelan toimistossa, puhelimitse tai verkossa. Asiakas voi myös varata ajan Kela-asioitensa hoitamiseen”, Kihlman kertoo.

Kela on lisännyt kansainvälisistä etuus- ja vakuuttamisasioista tiedottamista, ja asiakkaiden tietoisuus kansainvälisistä sosiaaliturva-asioista on parantunut 2000-luvulla.

”Verkkosivut, puhelinpalvelu ja toimistot ovat keskeisessä asemassa siinä, että asiakaspalvelutilanne lähtee heti alussa oikeille raiteille ja asiakkaan kansainvälinen tilanne tunnustetaan. Kansainvälisten asioiden

Maini Kihlmanin mukaan toimintojen keskittäminen ja hyvä sidosryhmäyhteistyö lisäävät etuus- ja vakuuttamiskäsittelyn sujuvuutta: ”Kansainvälisten asioiden keskuksen tavoitteena on palvelun parantaminen ja asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu.”

den keskus tarjoaa Kelan toimistoille taustatukea tunnistamiseen ja monimutkaisten kansainvälisten asioiden asiakaspalvelun hoitamiseen.”

Sidosryhmät avainasemassa

Kansainvälisten asioiden keskuksen tavoitteena on, että asiakkaat tulevat yhdenvertaisesti kohdelluiksi. Tähän päästään esimerkiksi käsittelemällä vakuuttamispäätökset yhtenäisesti. Tavoitteena on hoitaa vakuuttamisasia sekä asiakaspalvelussa että hakemuksen käsittelyvaiheessa mahdollisimman helposti ja nopeasti asiakkaan kannalta.

”Olemme riippuvaisia siitä, mitä muissa maissa tehdään, koska usein ratkaisutyössä tarvitaan tietoja ulkomaisilta sosiaaliturvalaitoksilta ja muilta yhteistyökumppaneilta. Käsittelyaikojen nopeuttamises-

sa sidosryhmäyhteistyö on avainasemassa”, Kihlman kertoo.

Kela tekee yhteistyötä kumppaniensa kanssa yhteisten asiakkaiden palvelun parantamiseksi. Tavoitteena on lisätä kontakteja sidosryhmiin ja kehittää yhteistyön muotoja. Kansainvälisissä ja rajat ylittävissä sosiaaliturva-asioissa on hallittava EU-kieliä ja osattava tehdä yhteistyötä sekä koti- että ulkomaisten kumppanien kanssa.

”Työ kansainvälisten asioiden parissa vaatii erityisasiantuntemusta ja sisältää paljon harkintaa. Asiakkaiden erilaisten elämäntilanteiden kirjavuus ja liikkuvuuden lisääntyminen tuovat omat haasteensa työhön. Palveluita on kehitettävä sen mukaan, miten maailma muuttuu.” ■

Helena Torkko

Lue lisää > www.kela.fi/muutto

Suomi – sarvikuonojen maa?

European Social Survey mittaa maahanmuuttoasenteita eri maissa: ovatko maahanmuuttajat hyväksi vai pahaksi maalle?

Umayya Abu-Hannan Multikulti ja kirjailijan antamat haastattelut synnyttivät vilkkaan keskustelun suomalaisten asenteista ulkomaalaisia kohtaan. Keskustelu oli varsin mustavalkoinen. Toisaalla olivat ne, joiden mielestä Suomi on asenteiltaan sarvikuonojen maa, Euroopan sulkeutunein ja rasistisin maa. Toisessa ääripäässä taas olivat ne, joiden mielestä maahanmuuttajan ei sovi arvostella uutta asuinmaataan. Nämä ääripäät hallitsivat meikäläistä keskustelua maahanmuutosta, maahanmuuttajista ja suomalaisten asenteista.

NÄYTTÖÄ SUOMALAISTEN sarvikuonolaisuudesta voidaan etsiä vaikkapa suuresta yhteiseurooppalaisesta mielipidetutkimuksesta (European Social Survey, ESS). Siinä on kartoitettu eurooppalaisten mielipiteitä kahden vuoden välein vuodesta 2002 lähtien.

ESS:n tietojen mukaan kaikkein vastahakoisimpia ulkomaalaisia kohtaan ovat kreikkalaiset, portugalilaiset, tšekit ja unkarilaiset. Kaikkein myönteisimmän maahanmuuttajiin suhtautuvat sveitsiläiset ja skandinaavit. Maahanmuuttomielipiteiltään ruotsalaiset ovat Euroopan suvaitsevaisin kansa. Suomalaiset ovat asenteiltaan Euroopan keskitasoa. Myös Hollanti – Abu-Hannan uusi kotimaa – on samassa keskikastissa.

ESS MITTAA MAAHANMUUTTOASENTEITA kahdella kysymyspatterilla. Ensimmäisessä luodataan, ovatko maahanmuuttajat hyväksi vai pahaksi maalle. Toinen mittaa, hyväksyykö vastaaja maahanmuuton. Kahden patteriston välillä on luonnollisesti vahva korrelaatio. Ne, joiden mielestä maahanmuuttajista on hyötyä, hyväksyvät maahanmuuton. Vastaavasti ne, jotka pitävät maahanmuuttajia haitallisina, haluavat sulkea rajoja.

Suomi poikkeaa tästä yleisestä linjasta: valtaosa suomalaisista – lähes sama osuus kuin suvaitsevaisista ruotsalaisista – ajattelee,

että maahanmuuttajat ovat hyväksi maalle. Suomalaiset suhtautuvat kuitenkin jossain määrin varauksellisesti maahanmuuton laajuuteen. Suomalaiset empivät siinä, missä ruotsalaiset ovat muita eurooppalaisia halukkaampia avaamaan rajojaan.

Yksinkertaistaen: ruotsalaisten mielestä maahanmuuttajat ovat hyväksi ja heitä pitäisi ottaa enemmän, suomalaisten mielestä maahanmuuttajat ovat kyllä hyödyllisiä, mutta tulovirta ei saa olla liian suuri. Nämä mielipide-erot heijastanevat Ruotsin pitkää historiaa maailman moraalisenä omanatuntona, maana, joka tarjoaa humanitaarisista syistä turvapaikan pakolaisille. Suomessa tällainen humanitaarinen eetos ei ole yhtä vahva. Ero näkyy vaikkapa siinä, missä määrin hyväksytään köyhistä Euroopan ulkopuolisista maista suuntautuva maahanmuutto. Ruotsalaisista 35 % ja suomalaisista 7 % hyväksyy köyhistä maista suuntautuvan laajan muuttoliikkeen.

Valtaosa suomalaisista ajattelee, että maahanmuuttajat ovat hyväksi maalle..

ENTÄ MAAHANMUUTTOKRIITTISIKSI moitittujen puolueiden kannanotot? Perussuomalaisen asenteet näyttävät olevan lievempiä kuin Ruotsidemokraattien, Tanskan kansanpuolueen tai hollantilaisen Pim Fortyn puoluetta äänestävien.

Eurooppalaisen sosiaalitutkimuksen mukaan Suomi ei ensinnäkään näyttäydä Euroopan sulkeutuneimpana ja rasistisimpana sarvikuonojen maana. Kantaväestön kannanotot maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin ovat yleensä hyväksyviä. Lisäksi maahanmuuttajat ilmoittavat olevansa tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, tyytyväisempiä kuin Euroopassa keskimäärin. Toiseksi on syytä pitää mielessä, että Suomi tuskin on mikään maailman paras maa – olipa sitten kyse maahanmuuttajista tai kantaväestöstä. Totuus on tässäkin suhteessa paljon arkisempi. ■

Olli Kangas
Kirjoittaja on Kelan tutkimusjohtaja.

Henkilökohtaiset Kela-neuvojat aloittavat kesäkuussa

Henkilökohtainen Kela-neuvonta on uusi palvelu erityistä tukea tarvitseville asiakkaille. Toimintamalli otetaan käyttöön koko Kelassa 1.6.2013.

Henkilökohtainen Kela-neuvonta on erityisesti sairaille ja vammaisille asiakkaille suunnattu uusi palvelu. Asiakkaan näkökulmasta sairastumiseen liittyy useita lääkärisäkäyntejä, hakemuksia, lausuntoja ja asiointia eri tahojen kanssa. Vaikeassa elämäntilanteessa asioiden hoitaminen tuntuu usein raskaalta.

Kesäkuusta alkaen jokaisessa Kelan vakuutuspiirissä työskentelee kaksi henkilökohtaista Kela-neuvojaa, jotka ottavat kokonaisvaltaisesti vastuuta asiakkaan neuvonnasta ja etuuksista. He haastattelevat asiakkaan ja kartoittavat yhdessä asiakkaan kanssa palvelujen tarvetta. He myös huolehtivat yhteydenpidosta asiakkaan, Kelan ja muiden toimijoiden kanssa.

”Tärkeitä yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi terveydenhuolto, sosiaali- ja opeustoiimi sekä eri kuntoutustahot. Yhteistyöllä varmistetaan, että asiakas saa joustavasti kaikki tuet ja palvelut, joita hän tarvitsee sairauden tai vamman vuoksi. Erityisesti kiinnitetään huomiota vammais- ja kuntoutusasioiden käsittelyyn sekä etuuksien hakemiseen”, selostaa asiantuntijalääkäri **Tiina Suomela-Markkanen** Kelan terveysosastolta.

Neuvonnalla ja yhteistyöllä varmistetaan, että asiakas ja hänen perheensä saavat kaikki heille kuuluvat tuet ja palvelut oikea-aikaisesti. Näitä voivat olla esimerkiksi:

- › Kuntoutus
- › Nuoren kuntoutusraha
- › Erityishoitoraha
- › Alle 16-vuotiaan vammaistuki
- › 16 vuotta täyttäneen vammaistuki
- › Sairauspäiväraha
- › Työkyvyttömyyseläke
- › Eläkettä saavan hoitotuki
- › Lääkekorvaukset
- › Matkakorvaukset

Asiakas saa Kela-neuvojalta kädestä pitäen apua tukien hakemiseen ja hakemusten täyttämiseen. Kela-neuvoja myös miettii yhdessä asiakkaan ja muiden toimijoi-

den kanssa ratkaisuja asiakkaan palveluiden järjestämiseksi.

”Yhteistyö sidosryhmien kanssa on keskeinen osa henkilökohtaista Kela-neuvontaa. Se on erityisen tärkeää sairastamiseen liittyvissä etuuksissa. Asiakkaalta vaaditaan monen eri viranomaisen kanssa asioimista ennen kuin etuushakemuksiin vaadittavat lisäselvitykset ovat koossa. Viranomaisyhteistyö helpottaa tätä asioimistaakkaa, kun asiakkaan ei tarvitse juosta luukulta toiselle, Tiina Suomela-Markkanen uskoo.

Kela-neuvojan asiakkaat tulevat usein hoitavan tahon, kuten erityisneuvolan ja keskussairaalan sosiaalityöntekijöiden ja kuntoutusohjaajien lähettämänä.

Työkykyneuvontaa saanut jo 5 000 asiakasta

Henkilökohtainen Kela-neuvonta perustuu samanlaiseen palveluajatukseseen kuin työkykyneuvonta, joka käynnistettiin Kelassa reilu vuosi sitten tammikuussa.

Työkykyneuvonta tarjotaan sairauspäivärahaa saaville asiakkaille, jotka tarvitsevat yksilöllistä tukea työhön paluuseen. Neuvontaan on ohjautunut tähän mennessä noin 5 000 asiakasta, mikä on noin 1,4 % kaikista sairauspäivärahaa saavista asiakkaista.

”Työkykyneuvonnalla on ollut erityinen merkitys ohjattaessa asiakkaita heille sopivaan kuntoutukseen tai koulutukseen”, sanoo etuusjohtaja **Elise Kivimäki**.

Työkykyneuvoja ottaa yhteyttä asiakkaaseen, jonka työkyvyttömyys uhkaa pitkiä tai jolla on useita toistuvia työkyvyttömyysjaksoja. Neuvojan asiakkaisiin kuuluvat myös ammattikouluttamattomat nuoret ja työttömät työnhakijat, joiden sairauspäiväraha on hylätty lääketieteellisistä syistä. Lisäksi neuvojen asiakkaita ovat henkilöt, jotka ovat saaneet hylkäävän päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä ja hakevat sairauspäivärahaa. ■

Heini Lehikoinen

Lue lisää › www.kela.fi/erityispalvelut

Henkilökohtainen Kela-neuvoja

- › kartoittaa asiakkaan kokonaistilanteen haastattelemalla asiakasta joko toimistossa tai puhelimitse.
- › konsultoi asiantuntijalääkäriä ohjaamisesta ja jatkotoimenpiteiden tarpeesta.
- › laatii asiakkaalle Kelan palvelusuunnitelman.
- › antaa asiakkaalle tietoja Kelan etuuksista ja arjen selviämistä tukevista toimista.
- › ohjaa asiakkaan arjen selviämistä tukeviin toimiin ja on yhteydessä yhteistyötahoihin ennen asiakkaan ohjaamista.
- › on yhteydessä asiakkaaseen ja yhteistyötahoihin sekä pyytää palautteen asiakkaan tukitoimien toteutumisesta ja onnistumisesta.

”Pidän ongelmallisena sitä, että ammattiliitoissa tunnustetaan syrjintä ilmiönä, mutta ei nähdä sen vaikutuksia omalla alalla”,
Tiina Ristikari sanoo.

Etninen syrjintä jää ay-liikkeessä piiloon

Suomalainen ammattiyhdistysliike tunnistaa etnisen syrjinnän työmarkkinoilla, mutta ei pidä sitä omaa toimialaansa koskevana ongelmana.

YTT **Tiina Ristikarin** tammikuussa 2013 tarkastettu väitös Finnish Trade Unions and Immigrant Labor (Suomalainen ammattiyhdistysliike ja maahanmuutto) tuo esiin ristiriitaisia näkemyksiä siitä, miten ammattiyhdistysliikkeessä suhtaudutaan maahanmuuttoon.

Siirtolaisinstituutille ja Tampereen yliopistolle tekemässään väitöstutkimuksessa Ristikari selvitti ammattiyhdistysliikkeen suhtautumista maahanmuuttoon ja etniseen syrjintään suomalaisilla työmarkkinoilla 2000-luvulla.

Väitöksestä selviää, että ammattiyhdistysliikkeessä etnistä syrjintää käsitellään osana tasa-arvokysymystä. Etnistä syrjin-

tää ei nähdä omana, paneutumista vaativana erityisalueena.

”Maahanmuuttajien työllistymistä ja menestymistä estävät tietyt rajoittavat rakenteet ja järjestelmät, joiden olemassaoloa ei välttämättä edes huomata. Etninen syrjintä tunnustetaan kyllä yleisenä ilmiönä, mutta kielletään sen ulottuminen omalle tontille.”

Keskusjärjestöt, liitot ja luottamusmiehet vastaamassa

Etnistä syrjintää analysoitiin kolmella tasolla: keskusjärjestöissä, ammattiliitoissa ja luottamusmiesten keskuudessa, sekä laadullisella että määrällisellä aineistolla.

Keskusjärjestöjen kannanottoja ja lausuntoja sisältävän aineiston kautta Ristikari

pyrki selvittämään, miten maahanmuutto ilmiönä ymmärretään. Keskeinen kysymys oli, miten ay-liike suhtautuu hallituksen maahanmuuttopoliittisiin linjauksiin: kannatetaanko niitä vai vastustetaanko vai onko asiassa haluttu valita jokin oma linja.

Ammattiliitot vastasivat nettikyselyyn, jonka vastausprosentti kohosi yli 70:een. Kysely selvitti laaja-alaisesti maahanmuuttajien palveluita, esimerkiksi kuinka paljon liitoilla oli maahanmuuttajataustaista henkilökuntaa. Lisäksi käsiteltiin etnisen syrjinnän kysymyksiä, kuten miten yleisenä liitto näkee etnisen syrjinnän omalla alallaan ja yleensä työmarkkinoilla. Kysely perustui Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön, EAY:n, selvitykseen, jonka pohjalta Ristikari peilasi Suomen tilannetta muuhun Eurooppaan.

Luottamusmiesten kohderyhmähaasteluilla selvitettiin, millaisina ihmisinä luottamusmiehet näkivät maahanmuuttajat ja tunnustivatko he etnisen syrjinnän työpaikoilla.

Maahanmuuttajista yksipuolinen kuva

Näkemykset maahanmuutosta ja etnisestä syrjinnästä erosivat ay-liikkeen eri tasoilla. Keskusjärjestöissä puhuttiin työperäisestä maahanmuutosta. Se hyväksyttiin ja sitä kannatettiin periaatteessa, kunhan vain suomalaisten työntekijöiden mahdollisuus työllistyä varmistettaisiin ensin.

”Keskusjärjestöjen kannanotoissa ei tullut esille sitä, miten ne suhtautuvat pakolaisuuteen. Kysyttäessä luottamusmiehiltä maahanmuuttajiin liittyviä mielikuvia ilmeni, että ne liittyivät vahvasti juuri pakolaisuuteen”, Ristikari kertoo.

Luottamusmiesten aseenteissa korostuivat maahanmuuttajien ongelmaisuus ja huonosisuus, vaikka heitä sinänsä ei vastustettu.

”Ay-toimijat näkevät itsensä puheliaina, vahvoina ja hyvin toverillisina henkilöinä, jotka kykenevät auttamaan toisia. Maahanmuuttajaa sitä vastoin pidetään heikkona ja hyvin ongelmallisena henkilönä, joka tarvitsee muiden apua. Hänelle ei anneta mahdollisuutta toisenlaiseen rooliin. Maahanmuuttajaa ei nähty esimerkiksi ihmisenä, joka itse voisi toimia luottamusmiehenä.”

”Maahanmuuttajuuteen ja maahanmuuttajiin liittyvä yksipuolinen kuva on suuri ongelma. Jos maahanmuuttaja nähdään vain hyväksikäytettynä, heikkona ja ongelmallisena, ei hänelle anneta yhtäläisiä mahdollisuuksia työllistyä tai menestyä työssä kuin kantasuomalaisille. Kaikki maahanmuuttajat eivät ole pakolaistaustaisia tai ongelmaisia.” ■

Soila Eräniemi

KANTAVÄESTÖN SEKÄ KOLMEN MAAHANMUUTTAJARYHMÄN TAUSTA- JA TOIMEENTULOTUKITIEDOT HELSINGISSÄ 2010

	OECD-maat	Ent. Neuvostoliiton maat	Muut maat	Kantaväestö
Väestö yhteensä	16 733	10 396	19 079	516 289
Väestöosuus, %	3	2	3	92
Ikäjakauma, %				
0–18 v	6	6	8	19
19–39 v	50	44	57	30
40–59 v	35	36	32	27
Muuton syyt (vuodesta 2000 alk.), %				
Perheenjäsen	36	45	44	
Työ	51	24	22	
Pakolainen	1	2	23	
Sukujuuret	2	14	0	
Muu	11	14	11	
Toimeentulotukitiedot				
Osuus toimeentulotukimenoista, %	4	5	18	73
Saajien osuus ryhmässä vuoden aikana, %	10	24	31	6
Kuukausieriä vuodessa	6,7	7,2	7,7	6,5
Kotitalouden koko	1,7	1,7	2,4	1,3
Kuukausierä kulutusyksikköä kohden, €	412	363	384	453

Moni maahanmuuttaja on toimeentuloturvan varassa

Kasvava maahanmuutto edellyttää voimakkaampaa kotoutumisen tukemista.

JUSSI TERVOLA
JOUKO VERHO
Kelan tutkimus-
osasto

MAAHANMUUTTAJIEN MÄÄRÄN KASVU Suomessa on kiihdyttänyt julkista keskustelua maahanmuuton kustannuksista ja sosiaaliturvan käytöstä. Usein nousee esiin väite, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion tarjoama sosiaaliturva hidastaa maahanmuuttajien työllistymistä. Vastaavaa keskustelua käydään Euroopassa laajemminkin.

Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttajat saivat jopa puolet toimeentulotuesta 1990-luvun puolivälissä, samalla kun hei-

dän väestöosuutensa oli noin kymmenesosa.

Suomessa maahanmuuttajien sosiaaliturvan käytöstä on tarjolla verrattain vähän tutkimustietoa. Tämän vuoksi ryhdyimme tutkimaan maahanmuuttajien toimeentulotuen käyttöä Helsingissä. Tutkimus on osa laajempaa hanketta, jossa hyödynnettiin Helsingin kaupungin toimeentulotukirekisterin tietoja vuosilta 2008–2010.

Toimeentulotuki pitkitty

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Sillä pyritään takaamaan välttämätön toimeentulon taso, kun muut tulot eivät riitä. Toimeentulotuki on tarkoitettu tilapäiseksi taloudelliseksi tueksi, mutta käytännössä se on pitkäaikainen tukimuoto monille kotitalouksille. Siihen liittyy tiukka kotitalouskohtainen tarveharkintaisuus. Näin se voi muodostaa kannustinlou-

kun, jossa lyhyt- tai osa-aikaisen työn vastaanottaminen ei kannata.

Maahanmuuttajilla sosiaaliturvan käyttö on vahvasti kytköksissä maassaoloaikaan, ja sitä voidaan pitää myös yhtenä kotoutumisprosessin mittarina. Etenkin Suomessa ja Ruotsissa, joissa pakolaisten osuus maahanmuuttajista on suuri, työmarkkinoille pääseminen voi kestää kauan ja monet joutuvat turvautumaan sosiaaliturvaan.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä perustuu pitkälti maassa asumiseen, ja kaikki vakinaisesti maassa asuvat saavat oikeuden sosiaaliturvaan ja myös toimeentuloturvaan. Maahanmuuttajia varten on kuitenkin tehty joitain täydennyksiä sosiaaliturvan lainsäädäntöön. Tutkimuksemme kannalta tärkein maahanmuuttajia koskeva laki on vuonna 1999 voimaan tullut kotouttamislaki. Sen mukaan kotoutumissuunni-

telman piirissä oleville maahanmuuttajille kunnan myöntämä toimeentulotuki ja Kelan työmarkkinatuki maksetaan kotoutumistukena.

Poikkeuksellisen kattava aineisto

Tutkimuksessa käytettiin Helsingin kaupungin toimeentulotukirekisterin pohjalta muodostettua aineistoa, jossa on poikkeuksellisen yksityiskohtaista ja kattavaa tietoa toimeentulotuen käytöstä ja myöntämisperusteista. Aineistoon yhdistettiin Väes-

Helsingissä noin neljäsosa toimeentulotuesta maksettiin maahanmuuttajille vuonna 2010.

tökisterin ja Kelan vakuuttamisrekisterin tietoja maahanmuuttajataustan määrittämiseksi. Määrittelimme henkilöt maahanmuuttajiksi ensisijaisesti heidän syntymämaansa perusteella.

Tutkimuksessa ryhmittelimme maahanmuuttajat kolmeen pääryhmään, joissa pyrimme yhdistämään samanlaisista taloudellisista ja sosiaalisista olosuhteista lähtöisin olevat henkilöt. Ryhmät ovat OECD-maat, entisen Neuvostoliiton maat sekä muut maat.

Muut maat -ryhmä on hyvin heterogeeninen, ja se sisältää muun muassa merkittävimmät pakolaisten lähtömaat. Rajasimme turvapaikanhakijat tarkastelun ulkopuolelle, koska heidän oleskeluoikeutensa pituus on epävarma ja työnteko-oikeutensa rajoitettu.

Suomeen muutetaan perheen mukana

Helsingin väestöstä yli 8 % oli maahanmuuttajia vuonna 2010. Maahanmuuttajaväestön määrä on kasvanut nopeasti, vuosina 2008–2010 keskimäärin 10 % vuodessa. Maahanmuuttajat ovat selvästi kantaväestöä useammin työikäisiä. Lapsia ja eläkeikäisiä on huomattavasti vähemmän kuin kantaväestössä.

Kelan vakuuttamis päätöksistä saadaan maahanmuuton syy vuodesta 2000 alka-

en. Yleisin syy on muutto Suomeen perheenjäsenenä. Ryhmien välillä on kuitenkin huomattavaa hajontaa. OECD-maista tulleista yli puolet on muuttanut Suomeen työn vuoksi. Sen sijaan Neuvostoliiton alueelta ja muista maista tulleista lähes puolet on muuttanut perheenjäsenenä. Ryhmässä muut maat reilu viidennes on tullut maahan pakolaisena.

Kotoutuminen vaikuttaa toimeentulotuen tarpeeseen

Maahanmuuttajissa on suhteellisesti enemmän toimeentulotuen saajia kuin kantaväestössä. Vuonna 2010 heidän osuutensa tukimenoista oli 27 %, mikä vastasi heidän osuuttaan toimeentulotuen asiakkaista. Maahanmuuttajaryhmien väliset erot ovat suuria, mikä heijastaa muun muassa maahanmuuton syyä vaikutusta. Esimerkiksi OECD-maista tulleilla, jotka ovat muuttaneet usein työn vuoksi, toimeentulotuen saamisen todennäköisyys on selvästi muita maahanmuuttajaryhmiä pienempi. Sen sijaan pakolaismaista tulleilla riski on huolestuttavan suuri.

Maahanmuuttajien tukien rakenne poikkeaa kantaväestöstä. Kuukausimaksut kotitalouden kulutusyksikköä kohden ovat selvästi pienemmät, kun taas tukikuukausia on maahanmuuttajilla enemmän. Tästäkin OECD-maista tulleiden luvut ovat lähimpänä kantaväestöä. Kantaväestössä puolet toimeentulotuen saajista on yksin eläviä miehiä, kun taas maahanmuuttajatalouksista lapsiperheitä on kantaväestöä yli kaksi kertaa suurempi osuus. Maahanmuuttajaperheiden suurempi koko selittää pitkälti suurempia tukimenoja kotitalouksittain tarkasteltuna.

Tarkastelimme myös kotoutumisprosessin etenemistä jakamalla maahanmuuttajat ryhmiin maahanmuuton ajankohdan mukaan. Toimeentulotuen käytön näkökulmasta kotoutumisesta saatiin kaksijakoisen kuva. Paljon toimeentulotukea saavilla maahanmuuttajaryhmillä tuen käyttö oli sitä vähäisempää, mitä kauemmin henkilö oli asunut maassa.

Niissä ryhmissä, joissa on paljon työn vuoksi maahan muuttaneita ja tuen käyttö vähäisempää, tuen saamisen todennäköisyys kasvoi maassaoloajan mukaan. Tämä voi selittyä yksinkertaisesti siitä, että näissä ryhmissä on maahanmuuton jälkeen hyvä työllisyys. On kuitenkin mahdollista, että

joissakin maahanmuuttajaryhmissä on toimeentulotuen alikäyttöä, joka perustuu sosiaaliturvan huonoon tuntemiseen.

Kannustusta lyhyisiin työsuhteisiin

Tutkimuksen perusteella osalla maahanmuuttajista kotoutumisprosessi kestää kauan ja näyttää siltä, että heidän on vaikea siirtyä toimeentulotuelta työmarkkinoille. Syynä tähän voivat olla monet tekijät, kuten kielitaidon tai koulutuksen puute. Lisäksi selityksenä voivat olla kulttuuriin liittyvät seikat ja diskriminointi työmarkkinoilla.

Toimeentulotuki on eräänlainen köyhyysindikaattori: se on viimesijainen tukimuoto, jota maksetaan välttämättömiksi katsottujen menojen mukaan. Maahanmuuttajien kotoutumiselle se on kuitenkin ongelmallinen tukimuoto. Kotoutumista edistäisi, jos tukijärjestelmä kannustaisi selvimmin myös lyhytaikaisten töiden tekemiseen.

Tilannetta ei lainkaan helpota se, että toimeentulotukea saavista maahanmuuttajatalouksista lähes kolmasosa on lapsiperheitä. Lapsiperheiden toimeentulon turvaaminen on tärkeää, mutta kotitalouden suuremmat tukimäärät nostavat edelleen työllistymisen kynnystä. On hyvä muistaa, että maahanmuuttajien lasten kotoutumisen epäonnistumisella voi olla kauaskantoisia vaikutuksia.

Uusia keinoja tarvitaan

Tutkimus keskittyi vain Helsingin toimeentulotuen tarkasteluun. Suomen maahanmuuttajista kuitenkin yli neljäsosa asuu Helsingissä, joten pelkästään Helsinkiä tutkimalla saadaan jo melko kattava kuva maahanmuuttajien tilanteesta. Maahanmuuttajien määrä kasvaa todennäköisesti edelleen, erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Lisääntyvien sosiaaliturvamenojen ja maahanmuuttajien hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää etsiä uusia keinoja kotoutumisprosessin tukemiseen. Tulevissa tutkimuksissa selvinnee, onko vuoden 2011 uusi kotouttamislaki tuonut parannusta tilanteeseen. ■

Lue lisää ▶ Tutkimus Tervola J, Verho J. Toimeentulotuki ja maahanmuuttajat Helsingissä. Ahola E, Hiilamo H (toim.) Köyhyyttä Helsingissä – Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010. Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 127, 2013.

Toimeentulotukea käytetään asumi- seen ja terveydenhoitomenoihin

REKISTERITUTKIMUKSEN MUKAAN Helsingissä toimeentulotukkeen joutuvat turvautumaan ennen muuta yksin elävät, yksinhuoltajat ja maahanmuuttajat.

Kelan tutkimusosaston julkaisemassa tutkimuksessa selvitetään toimeentulotuen käyttöä Helsingissä vuosina 2008–2010: ketkä saivat toimeentulotukea, millaisiin menoihin toimeentulotukea tarvittiin ja kuinka pitkäksi aikaa? Lisäksi tarkastellaan syksyllä 2008 alkaneen talouskriisin vaikutuksia toimeentulotuen tarpeeseen.

Pääasiallisena tutkimusaineistona on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston vuosien 2008–2010 rekisteritiedoista koostettu TotuHelsinki-aineisto, joka antaa aikaisempaa tarkempia tietoja toimeentulotuen käyttökohteista. Eri-

tellyistä käyttökohteista eniten toimeentulotukea maksettiin asumiseen (noin neljännes kokonaismenoista) ja terveydenhoitomenoihin (noin 10 % kokonaismenoista). Aineistossa noin 60 % toimeentulotuesta maksettiin suoraan asiakkaan tilille käyttökohdetta erittelemättä. Käyttökohdetta ei eritellä esimerkiksi silloin, kun on kyse toimeentulotuen perusosasta, joka on tarkoitettu muun muassa ravinto- ja vaatemenoihin.

Toimeentulotuen saajat olivat vuosina 2008–2010 Helsingissä suurimmaksi osaksi yksin eläviä. Yksinhuoltajat olivat kolmanneksi suurin ryhmä. Toimeentulotukea saaneissa yhden aikuisen talouksissa aikuinen oli tavallisimmin työtön tai lomautettu. Työttömien perusturvasa on puutteita, koska niin moni työttömyydestä kärsivä kotitalous joutuu turvautumaan toimeentulotukeen.

Vuonna 2010 toimeentulotukimenoista 27 % kohdistui maahanmuuttajille, vaikka maahanmuuttajien osuus Helsingin väestöstä oli noin 8 %. Kotoutumistuki muodosti osan menoista, mutta kotoutumistoimenpiteiden loputtua varsinkin pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla oli edelleen suuri riski jäädä toimeentulotuen piiriin. Toimeentulotukea saavat maahanmuuttajien kotitaloudet olivat kantaväestöstä useammin lapsiperheitä.

Vuoden 2008 syksyllä alkanut talouskriisi lisäsi ainakin tilapäisesti toimeentulotuen tarvetta. Talouskriisi näkyi toimeentulotuen asiakkaiden määrän kasvuna erityisesti alkuvuoden ja kesän 2009 aikana. Varsinkin alle 35-vuotiaita yksin eläviä työttömiä ja lomautettuja miehiä hakeutui toimeentulotuen piiriin. Koululaisten ja opiskelijoiden hakeutuminen toimeentulotuen piiriin lisääntyi kesäaikana: kesällä 2009 ja 2010 koululaisia ja opiskelijoita tuli uusina saajina toimeentulotuen piiriin jopa yli 300 kuukaudessa, kun vuonna 2008 vastaava luku oli alle 150.

Julkaisu: Ahola E, Hiilamo H, toim. Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 127, 2013. ISBN 978-951-669-913-7 (nid.), ISBN 978-951-669-914-4 (pdf). Hinta: 15 euroa.

SUURIN OSA JULKAISUISTAMME (PDF) ON LUETTAVISSA HELPOSTI MYÖS TABLETTI-TIETOKONEILLA!

SITAATTI KIRJASTA

”Köyhyyden määritelmistä voidaan kiistellä, mutta toimeentulotuen saajien köyhyyttä on syytä pitää selvänä.”

UUSIMMAT TUTKIMUSJULKAISUT

Meng Zhou. *Microsimulation. Statistical methodology and assessment of uncertainty.* Työpapereita 44

Mikrosimuloinnissa jäljitellään eli simuloidaan lainsäädännön vaikutuksia kotitalouksien saamiin etuuksiin ja maksamiin veroihin. Englanninkielisessä selvityksessä kuvataan mikrosimuloinnin kahta eri menetelmää: staattista ja dynaamista mikrosimulointia. Esimerkinä käytetään JUTTA-mallia.

Tuominen U. *The effect of waiting time on health outcomes and costs of total joint replacement in hip and knee patients. A prospective randomized controlled trial.* Tutkimuksia 126

Englanninkielisessä väitöstutkimuksessa selvitetään jonotusajan pituuden vaikutusta polven ja lonkan primaariin tekonivelleikkaukseen liittyviin terveysvaikutuksiin sekä kustannuksiin. Tulosten mukaan nivelrikkopotilaat hyötyvät selvästi tekonivelleikkauksesta, mutta jonotusajan pituudella ei ole merkittävää vaikutusta eri mittareilla tarkasteltuun elämänlaatuun.

Aalto A-M. *Katsaus osittaisen hoitorahan käyttöön 2000-luvulla.* Työpapereita 43

Selvityksessä käydään läpi osittaisen hoitorahan käyttöä: ketkä sitä käyttävät, kuinka pitkiä jaksoja ja minkä ikäisten lasten kohdalla. Lisäksi osittaisen hoitorahan käyttöä verrataan kotihoidon tuen käyttöön. Selvitys on osa Kelan tutkimusosaston Lapsiperhehanketta.

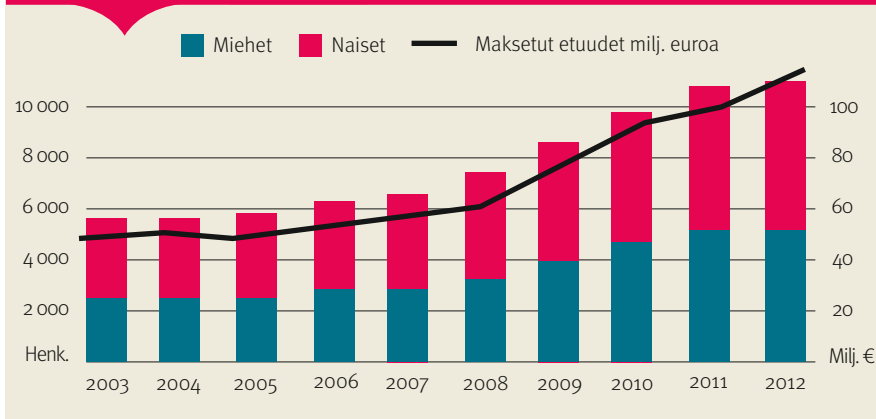
Airio I, toim. *Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset.* Teemakirja

Teemakirjassa punnitaan toimeentuloturvajärjestelmän toimivuutta. Aihetta lähestytään tarkastelemalla toimeentuloturvan marginaalissa olevia väestöryhmiä, kansaneläkeläisiä sekä sairausvakuutuksen korvauksia. Monien riskiryhmien kohdalla on selviä puutteita, jotka vaarantavat kansalaisten tasa-arvoa.

Hujanen T, Mikkola H. *Työterveyshuollon palvelujen kustannusten alueelliset erot.* Nettityöpapereita 42

Tutkimuksessa selvitetään työterveyshuoltoon käytettyjä euroja maan eri osissa Hangosta Utsjoelle. Raportti on keskustelun avaus työterveyshuollon merkityksen arvioinnille koko palvelujärjestelmässä.

KOTOUTUMISTUEN SAAJAT JA MAKSETUT ETUUDET 2003-2012

Kotoutumistuen saajia yli 150:stä eri maasta

VUODEN 2012 LOPUSSA kotoutumistuen työmarkkinatukea sai Kelasta 10 900 maahanmuuttajaa. Kotoutumistuen saajien määrä kasvoi etenkin vuosina 2008–2011, viime vuonna kasvu tasaantui. Maksettujen etuuksien määrä nousi 17 % vuonna 2012 työttömyyden perusturvan tasokorotuksen ansiosta.

Kotoutumistuen saajat tulevat ympäri maailmaa. Viime vuoden lopussa etuutta saaneet edustivat 154:ää eri kansalaisuutta. Suurin ryhmä olivat venäläiset, joita oli 22 % kotoutumistuen saajista. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat Somalian (12 %) ja Irakin (11 %) kansalaiset.

Kotoutumistuen saajista 30 %:lla oli suomalainen puoliso, 35 %:lla puoliso oli ulkomaan kansalainen. Naimattomia (ei avo- tai aviopuolisoa) etuuden saajista oli 35 %. Naisten osuus tuen saajista oli 54 %.

Kotoutumistuen työmarkkinatukea maksetaan samoin perustein ja se on samansuuruinen kuin tavallinen työmarkkinatuki. Työmarkkinatuki maksetaan kotoutumistukena voimassa olevan kotoutumissuunnitelman ajalta.

Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan tarpeellisista kotoutumista tukevista toimenpiteistä, kuten työllistymistä edistävästä palvelusta. Vuonna 2012 kotoutumistuen päivistä 73 % maksettiin aktiivitoimenpiteiden ajalta. Tyypillisimpiä toimenpiteitä olivat työvoimakoulutus sekä kotoutujan omaehtoinen opiskelu. ■

Heidi Kempinen

3 ladatuinta tutkimusjulkaisua (1/2013–4/2013)

1. Paltamaa J, Karhula M, Suomela-Markkanen T, Autti-Rämö I (toim.). Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suositukseen vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa. Teemakirja. Kirjassa kuvataan kolmen diagnoosiryhmän (aivoverenkiertohäiriöt, multippeliskleroosi ja CP-oireyhtymä) avulla Kelan järjestämän vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen nykytilaa, arviointikäytäntöjä ja kehittämistarpeita sekä kuntoutustoimenpiteiden vaikuttavuutta.

2. Helne T, Silvasti T (toim.). Yhteyskirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla. Teemakirja. Kestävä kehitys edellyttää yhteiskuntapolitiikassa uusia käytäntöjä ja ajatusmalleja. Yhteyskirja on kokoelmateos, joka tarjoaa näkökulmia ekososiaalisen yhteiskunnan tavoitteisiin ja mahdollisuuksiin.

3. Hakovirta M, Rantalaiho M. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Tutkimuksia 124 Tutkimuksessa tarkastellaan taloudellista eriarvoisuutta lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa analysoidaan viides- ja kahdeksaluokkalaisten lasten teemahaastatteluja ja eläytymistarinoita sekä lasten eläytymistarinoihin liittämiä piirustuksia.
www.kela.fi/tutkimus ▶ julkaisut

Honkanen P, Tervola J. Vuoden 2013 perusturvamuutoksien vaikutukset. Nettityöpapereita 41

Raportissa tarkastellaan vuoden alussa toteutuneita perusturvan muutoksia esittämällä esimerkki- ja simulointilaskelmia muutosten vaikutuksista. Suurimmat muutokset ovat puolison tulojen tarveharkinnan poistuminen työmarkkinatuessa sekä monien perusturvaetuuksien ylimääräinen indeksikorotus.

UUSIMMAT TILASTOKATSAUKSET

Yhä useampi saa hoitotukea muistisairauden perusteella

Viime vuoden lopussa eläkkeensaajan hoitotukea sai muistisairauden perusteella 52 500 henkilöä. Heidän määränään on kolminkertaistunut kymmenessä vuodessa. Eläkkeensaajan hoitotukea sai yhteensä 229 900 henkilöä. Yleisin sairauspääryhmä oli hermoston sairaudet (27 %).

Narkolepsian perusteella myönnettiin melkein 100 lääkkeiden erityiskorvausoikeutta

Vuoden 2012 lopussa oikeus erityiskorvattaviin lääkkeisiin oli joka neljännellä suomalaisella. Yleisimmät erityiskorvaukseen oikeuttavat sairaudet olivat krooninen verenpainetauti, diabetes ja krooninen keuhkoastma. Vaikean ja pitkäaikaisen narkolepsian lääkehoitoon myönnetty erityiskorvausoikeus oli vuoden lopussa 96 henkilöllä. Heistä 16 oli alle 16-vuotiaita.

Muutoksenhakulautakunnissa ratkaistiin yli 27 000 valitusta

Viime vuonna valitettiin tehtyihin ratkaisuihin nähden eniten työkyvyttömyyseläkkeiden päätöksistä. Määrällisesti eniten Kelan asiakkaat valittivat sairauspäivärahapäätöksistä. Muutoksenhakulautakunnissa ratkaistiin vuonna 2012 yli 27 000 Kelan päätöstä koskevaa valitusta. Lautakunnat hylkäsivät valituksen 79 %:ssa tapauksista.

TILAUKSET:

Suurin osa julkaisuista (pdf) on ladattavissa ilmaiseksi verkosta osoitteesta www.kela.fi/julkaisut. Tilastokatsaukset voi lukea osoitteesta www.kela.fi/tilastokatsaus. Tutkimusjulkaisut puh. 020 634 1947, julkaisut@kela.fi. Tilastojulkaisut: puh. 020 634 1502, tilastot@kela.fi

Antti Jussila on opiskellut sosiaalipsykologiaa. Hän aloitti Kela-uransa 15 vuotta sitten vakuutussihteerinä Malmin toimistossa.

Kansainvälisin vakuutuspiiri sai uuden pomon

Antti Jussila nimitettiin Helsingin vakuutuspiirin johtajaksi vuoden alussa.

HELSINGIN VAKUUTUSPIIRIN johtaja Antti Jussila johtaa väestömäärältään Kelan suurinta vakuutuspiiriä. Viime vuonna piirin alueella oli 597 173 asukasta. Vakuutuspiiri palvelee asiakkaitaan kuudessa toimistossa. Työntekijöitä siellä on noin 300.

Jussilalla on Kela-kokemusta jo yli 15 vuotta. Ennen nimitystään hän hoiti tehtävää virkaa tekeväenä hieman yli puoli vuotta. Aikaisemmin Jussila toimi piirin apulaisjohtajana.

”Asiakaspalvelun vaatavuus korostuu pääkaupungissa. Väestöpohja on suuri ja asiakkaita on 160 eri maasta. Viro, somali, kurdi ja venäjä ovat yleisimmät asiakaspalvelussa käytettävät vieraat kielet. Tulevaisuuden haasteet liittyvät ehdottomasti yhä lisäänty-

tyvään kansainvälistymiseen.”

Helsingin tuoreen väestöennusteen mukaan maahanmuuttajien määrä kaksinkertaistuu pääkaupunkiseudulla vuoteen 2030 mennessä.

”Olemme aloittamassa tulkkaukspalvelukokeilua. Rekrytoimme alkuun harjoittelijoiksi henkilöitä, joiden päätehtävä on antaa vieraskielistä asiakaspalvelua. Asioinnin kestot ovat pidempiä paikkakunnilla, joissa on paljon maahanmuuttajia”, Jussila kertoo.

”Toinen Helsingin vakuutuspiirille ominainen piirre on laajat yhteistyötahot ja monipuolinen järjestökenttä eri keskusjärjestöineen.” ■

Heini Lehikoinen

UUTISKIRJEET

Kansainvälisistä asioista tietoa sähköpostiisi

Kela julkaisee 3–4 kertaa vuodessa uutiskirjeen sosiaaliturvan kansainvälisiä asioita seuraaville.

Kv-info-uutiskirjeessä kerrotaan ajan-kohtaisista kansainväliseen sosiaaliturvaan liittyvistä Kela-asioista ja tapah- tumista.

Kv-info palvelee maahan- ja maastamuuton kanssa työskenteleviä henkilöitä ja virkamiehiä sekä kansainvälisiä hr-asioita hoitavia työntekijöitä yrityksissä, järjestöissä ja julkisella sektorilla. Uutiskirjeellä on jo yli 1 000 tilaajaa.

Tilaa uutiskirje www.kela.fi/uutiskirje

TULLOSSA

Infotilaisuus kansainvälisistä asioista elokuussa

Kela, Eläketurvakeskus ja Verohallinto järjestävät elokuussa kansainvälisten asioiden infotilaisuuden sosiaaliturvasta ja verotuksesta. Tilaisuus järjestetään 27.8. klo 9–13 Kelan päätalossa Helsingissä (Nordenskiöldinkatu 12).

Tilaisuus on suunnattu ulkomaille muuttaneille tai muuttoa suunnitteleville työntekijöille ja eläkeläisille. Kummallekin kohderyhmälle järjestetään omat samanaikaiset tilaisuudet, joiden jälkeen osallistujilla on mahdollisuus esittää kysymyksiä asiantuntijoille.

Kansainvälisten asioiden kesätilaisuus on järjestetty Kelassa jo 10 kertaa. Tilaisuuksissa on käsitelty erilaisia sosiaaliturvan ja verotuksen ajankohtaisia teemoja. Ilmoittautumisesta ja tarkemmasta ohjelmasta tiedotetaan mm. kela.fi-sivuilla ja Kelan uutiskirjeissä.

Lue lisää www.kela.fi/tapahtumat

Snabbkurs i internationell social trygghet

Syftet med EU:s gemensamma sociala trygghet är att medborgarna ska behandlas lika. Vilket land som bekostar den sociala tryggheten bestäms av EU:s spelregler, avtalen om social trygghet mellan olika länder och den nationella lagstiftningen.

En estnisk frisörska som jobbar i Helsingfors får barnbidrag i Finland trots att hennes familj bor stadigvarande i Tallinn.

En finländsk sjöman som bor på Åland omfattas av den grekiska sociala tryggheten, eftersom han jobbar på ett fartyg som seglar under grekisk flagg.

Av två finländska familjer som bor i Tyskland får den ena familjeförmånerna från Tyskland och den andra från Finland.

Vid första anblicken ter sig den internationella sociala tryggheten invecklad och

oredig. Vari ligger logiken?

”Inom den internationella sociala tryggheten är det avgörande om en person rör sig mellan EU- eller EES-länderna eller Schweiz eller om det är fråga om andra länder”, klargör Essi Rentola, planeringschef för internationella ärenden vid Folkpensionsanstaltens administrativa avdelning.

I ljuset av EU-lagstiftningen är svaret enkelt. Den sociala tryggheten fastställs enligt praxisen i det land där en person arbetar, även om personen bor stadigvarande någon annanstans.

I detta fall kör EU-förordningarna över de nationella tolkningarna och bestämmelserna. I exempelvis Finland kopplas den sociala tryggheten inte primärt till arbete eller ens medborgarskap utan till stadigvarande bosättning i landet.

”Den finländska lagstiftningen anger kriterierna för stadigvarande bosättning. Vid beslut om social trygghet bedöms ett ärende bland annat utifrån anställningstid och familjeband. Avgörandet grundar sig på en bedömning av personens helhetsituation”, berättar Rentola.

Med andra ord kan den som flyttar från utlandet till Finland ha rätt till social trygghet om villkoren enligt lagstiftningen fylls. På motsvarande sätt slutar den som varaktigt flyttar från Finland utomlands i något skede att omfattas av den finländska sociala tryggheten.

Vanligtvis tolkas en utlandsvistelse på mindre än ett år som tillfällig och en vistelse på över ett år som stadigvarande. Undantaget som bekräftar regeln är utsända arbetstagare och studerande.

En arbetslös arbetssökande som söker arbete inom EU:s territorium omfattas av den finländska sociala tryggheten oavbrutet i högst tre månader.

Utvandring utlöste gränsöverskridande pensionsbetalningar

Cirka 70 % av Finlands beslut om internationell social trygghet gäller grannländerna Sverige och Estland. Exempelvis betalar Finland årligen ut pensioner till cirka 64 000 personer i andra länder. Den

Cirka 70 % av Finlands beslut om internationell social trygghet gäller grannländerna Sverige och Estland.

överlägset största delen går till Sverige, där sammanlagt 48 000 personer får pension från Finland. De pensioner som betalas till Sverige uppgår till i snitt 190 euro per månad.

”Till stor del är det fråga om arbetstagare som i tiderna utvandrade till Sverige. Arbetstagarna har huvudsakligen arbetat inom ramen för det svenska pensionssystemet, men får dessutom pension från Finland på basis av arbete under ungdomsåren”, säger Jaana Rissanen på Pensionsskyddscentralen.

Pengar rör sig också i den motsatta riktningen. Sammanlagt 47 000 personer som bor i Finland får pension från Sverige.

En pensionssökande kan ansöka om pension från alla EU-länder med en och samma blankett. Pensionsskyddscentralen sköter förmedlingen av de internationella ansökningarna för dem som bor i Finland.

Utanför EU blir det mer komplicerat.

Finländare som arbetar i exempelvis Ryssland eller Indien kan vara tvungna att betala pensionsförsäkringsavgifter till såväl Finland som arbetslandet, dvs. dubbelt.

Finland har slutit bilaterala avtal om social trygghet framför allt med de länder till vilka finländare utvandrade i tiderna. Avtal har slutits med bl.a. USA, Kanada, Chile, Israel och Australien. Det nyaste avtalet, som kommer att träda i kraft ännu i år, har förhandlats fram med Indien. Finland har dock inget avtal med grannlandet Ryssland trots den nuvarande ansevärd gränstrafiken.

”Länderna har inte slutit något avtal om social trygghet eftersom ländernas socialförsäkringssystem är så olika. Avtalen grundar sig alltid på ömsesidighet”, förklarar Rentola.

Vid avsaknad av ett avtal om social trygghet iaktas enbart den finländska och på motsvarande sätt det andra landets egen lagstiftning.

Levande skyddsnet

Inom EU samordnas den sociala tryggheten för att den som utnyttjar sin rätt till fri rörlighet inte ska hamna utanför skyddsnetten. De centrala principerna är likabehandling och icke-diskriminering. Enligt bestämmelserna svarar en stat i sänder för en individs sociala trygghet.

Den gemensamma europeiska praxisen har formats stegvis och utvecklas ständigt. Vid anslutningen till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet bestämde Finland att stödet för hemvård av barn är en del av barnomsorgssystemet och därmed en serviceform som inte omfattas av EU-samordningen. Också vissa handikappförmåner avgränsades delvis. EU-domstolen delade inte denna åsikt.

Domstolen ansåg att hemvårdsstödet och handikappförmånerna ska betalas utanför Finlands gränser i sådana fall där personen har rätt till finländsk social trygghet.

”EU-rätten utgör ett s.k. levande rättsområde som befinner sig i ständig utveckling. EU-domstolens avgöranden preciserar tolkningen av förordningarna och binder oss som sådana”, sammanfattar Rentola.

EU-lagstiftningen tryggar också tillgången till sjukvård. I regel betalar en patient samma klientavgifter som den lokala befolkningen i samma situation. Länderna debiterar varandra för de faktiska vårdkostnaderna i efterskott.

Trycket på grund av motstridigheterna mellan EU-bestämmelserna och de nationella lagarna utmanar också Finland att se

över grunderna för sitt eget socialförsäkringssystem. Exempelvis har Solmu IV-arbetsgruppen under Social- och hälsovårdsministeriets ledning sett över kriterierna för stadigvarande bosättning och föreslagit små ändringar i definitionen av denna.

Ändringarna utgör dock närmast finjusteringar. Några större radikala ändringar av systemet är inte i sikte åtminstone inom den närmaste tiden. ■

Också överinspektör Noora Heino på Social- och hälsovårdsministeriet har intervjuats för denna artikel.

Hanna Moilanen

Översättning: Kurt Kavander

Illustration: Anniina Rummukainen

Elektronisk dataöverföring

I Europa förbereds ett elektroniskt datasystem för snabbt och säkert informationsutbyte mellan socialförsäkringsinstitutionerna i EU-länderna. Förhoppningen är att databasen EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information) ska försnabba såväl behandlingen av förmånsansökningar som uträkningen och utbetalningen av förmåner. För närvarande kan det ta till och med flera år att få till exempel ett pensionsbeslut från ett annat land.

I EU, EES-länderna och Schweiz finns cirka 15 000 socialförsäkringsinstitutioner som står i beråd att ansluta sig till EESSI-databasen inom den utsatta övergångstiden. Övergången till elektroniskt informationsutbyte skulle ursprungligen ske redan i maj 2012. Målet flyttades fram till våren 2014, men inte heller det ser ut att nås. Den slutliga tidtabellen har inte slagits fast officiellt.

Ur finländsk synvinkel är EESSI-databasen välkommen, eftersom Finland är ett litet land och det skulle bli tungt för oss att bygga upp egna separata dataöverföringssystem med varje samarbetsland. Å andra sidan är den internationella trafiken inom den sociala tryggheten i Finland med undantag av pensionerna och sjukvårdsdebiteringarna mycket ringa; kostnaderna för det nya systemet kan således bli höga i förhållande till användningen.

Internationella ärenden en del av vardagen

Under de senaste tio åren har den internationella sociala tryggheten fått allt större betydelse för FPA. Nya grupper av kunder betyder nya utmaningar i arbetet.

Inom FPA har de internationella ärendena att göra med rätten till social trygghet för människor som rör sig mellan olika länder. De här rättigheterna regleras i EU-lagstiftning, i socialskyddsavtal mellan olika länder och i Finlands egen lagstiftning.

Så sent som för ett par årtionden sedan var situationer med anknäring till internationellt socialskydd relativt sällsynta. De gällde då främst finländare på tillfälliga arbetsuppdrag utomlands, finländare som studerade utomlands eller personer som permanent flyttade från utlandet till Finland. Situationen ändrades år 2004 när EU hade utvidgats: för första gången i vårt lands historia har Finland blivit ett land som tar emot arbetskraftsinvandrare.

Allt fler kommer till Finland för att arbeta under kortare perioder. I samband därmed har det framkommit att vår lagstiftning behöver förtydligas i fråga om sådana personers rätt till de socialskyddsfrömaner som FPA har hand om. I arbetsgruppen SOLMU IV arbetar FPA med de här frågorna under ledning av social- och hälsövärdministeriet.

I INTERNATIONELLT ARBETE blir samarbete allt viktigare. Det gäller såväl inom FPA som kontakterna med andra finländska socialskyddsaktörer och utländska socialskyddsinställningar. Som samarbetspartners har vi alla EU-staters mer än 15 000 socialskyddsinställningar och dessutom inställningar i länder som Finland har socialskyddsavtal med och i någon mån också socialskyddsinställningar i länder utanför EU.

Aktivast är kontakterna med våra närmaste grannar. FPA:s förmanshandläggare står i daglig kontakt med handläggare på socialskyddsinställningar i Sverige och i Estland. Den viktigaste förklaringen är den finska flyttningsrörelsen till Sverige på 1960- och 1970-talen: nu har FPA hand om betydande mängder pensionsärenden som är gemensamma med Sverige. Från Estland däre-

mot kommer för närvarande folk i stora skaror till Finland för att arbeta, och det ökar sådana socialskyddsärenden som har att göra med arbetstagare i aktiv ålder och deras familjer. I framtiden kommer Finland och Estland att ha allt fler gemensamma pensionsärenden.

Tillsammans med övriga socialskyddsaktörer i Finland arbetar FPA för att informationsutbytet mellan länderna ska bli bättre. Sådana exempel är samarbetet med Estland i syfte att förhindra överlappande frömaner samt samarbetet med de nordiska länderna med målet att avlägsna gränshinder som hänför sig till den sociala tryggheten. FPA har också spelat en central roll i utvecklingen av elektroniskt informationsutbyte mellan socialskyddsinställningarna i EU-länderna.

All fler kommer till Finland för att arbeta korta perioder.

INOM FPA ÄR KUNDKRETSEN numera mycket brokig i ärenden som gäller internationell social trygghet: finländska pensionstagare flyttar till soliga Spanien, sakkunniga åker

utomlands på arbetsuppdrag och personer från utlandet kommer till Finland för att arbeta för kortare eller längre perioder - och de kommer antingen ensamma eller tillsammans med sina familjer.

Internationella situationer kräver mångsidigt kunnande och språkkunskaper av FPA:s kundtjänst. Man måste så klart som möjligt kunna förklara för kunderna vad det betyder för den sociala tryggheten om man flyttar till eller från Finland. Att fatta beslut i internationella frömansärenden är också ett utmanande arbete som FPA har koncentrerat till personer med särskilda kunskaper. Servicen kommer att ytterligare effektiviseras när FPA:s internationella center grundas 1.1.2014. ■

Essi Rentola

Skribenten är FPA:s kontaktchef för internationella ärende

Översättning: Gunilla Bergström

Leipä ja viina

OLIN NOIN seitsemän vuoden ikäinen, kun keran tamperelaisen kerrostaloasunomme ovikello soi. Avasin oven ja näin tummissa vaatteissa seisovan miehen. Hain isän, joka alkoi keskustella miehen kanssa. Jäin sivummalle katselemaan.

Kuulin isän sanovan, ettei hän anna rahaa, sillä se meni vaan viinaan. Sitten isä meni keittiöön. Hetken kuluttua hän palasi mukanaan kokonainen hiivaleipä, jonka antoi miehelle. Kuulin isän vielä sanovan joitakin sanoja.

Mies lähti leivän kera pois. Isä sulki oven ja

meni tekemään hommiaan selittämättä minulle mitään. Kotonamme ei käytetty alkoholia enkä oikein tajunnut, mitä viina merkitsi ja miksi sen vuoksi ei voinut antaa rahaa.

professori, sisätautilääkäri
Pertti Mustajoki

Kelan puhelinpalvelu sidosryhmille

Viranomaislinja p. **020 692 235** ma–pe klo **9–16**

Kela palvelee yhteistyökumppaneitaan puhelimitse valtakunnallisella viranomaislinjalla. Linja vastaa nopeisiin kysymyksiin, jotka koskevat etuuskien perusteita, hakemismenettelyä, asian käsittelyvaihetta tai etuuden määrää ja maksamista.

Samarbetspartner betjänas på servicenumren
www.fpa.fi/servicenummer

Vakuutuspiirit

Muissa asioissa yhteistyökumppaneita palvelevat eri puolilla maata vakuutuspiirit .

Katso yhteystiedot osoitteessa www.kela.fi/vakuutuspiirit

Kelan vaihde / keskushallinto

p. **020 634 11** ma–pe klo **8.15–16**

www.kela.fi/yhteystiedot

Yhteystiedot asiantuntijoille etuuksittain

www.kela.fi/viestinta

Päivystyspuhelin toimittajille

p. **040 733 5221** ma–pe klo **9–16**

Kelan viestintä palvelee toimittajia mediapuhelimessa.

Puhelinpalvelu työnantaja-asiakkaille

Työnantajalinja p. **020 692 235** ma–pe klo **9–16**

Kela vastaa työnantajien kysymyksiin mm. palkkatietojen ilmoittamisesta tai työnantajan hakemista etuuksista.

Puhelinpalvelu henkilöasiakkaille

ma–pe klo **8–18**

www.kela.fi/palvelunumerot